

**ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ ОДЕСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»
Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту**

Кваліфікаційна робота
ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-
ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ
Formation of academic integrity in students of higher education
in the process of implementing the educational and professional program
pedagogical profile

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня
спеціальності 011 Освітні, педагогічні
науки

Освітньо-професійної програми
«Педагогіка вищої школи»

Вашкевич Оксана Іванівна

Науковий керівник: кандидат
педагогічних наук, доц. Кузнєцова Н. В.
Рецензент: кандидат педагогічних наук,
доцент Нагорна Н.В.

Рекомендовано до захисту:
протокол засідання кафедри
педагогіки та освітнього менеджменту
№ від
В.о. завідувача кафедри
_____ **Неля КУЗНЄЦОВА**

Захищено на засіданні ЕК
протокол № від
Оцінка _____ / ____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)
Голова ЕК
_____ **Ірина АННЄНКОВА**

Одеса – 2022

АНОТАЦІЯ

В роботі здійснене комплексне дослідження процесу формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю. Схарактеризовано поняття академічної доброчесності та підходи до його визначення. Розкриті особливості процесу формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю та проблеми, які при цьому виникають. У результаті емпіричного дослідження проаналізовано ставлення до академічної доброчесності учасників освітнього процесу, а також здобувачів вищої освіти педагогічних та непедагогічних спеціальностей. Запропоновані шляхи оптимізації формування академічної доброчесності у майбутніх педагогів у аудиторній та позааудиторній діяльності.

Ключові слова: академічна доброчесність, формування академічної доброчесності, здобувачі вищої освіти, учасники освітнього процесу

ABSTRACT

In the work a comprehensive study of the process of formation of academic integrity among students of higher education during the implementation of the educational and professional program of the pedagogical profile is carried out. The concept of academic integrity among students of higher education and its factors is characterized. The peculiarities of the process of formation of academic integrity education students in the process of implementing the educational and professional program of the pedagogical profile and the problems that arise case are revealed. As a result of the empirical study, the level of compliance with the principles of academic integrity and the awareness of the applicants regarding academic responsibility for violating this virtue among the applicants of higher education of the OPP of the pedagogical profile was analyzed. A connection has been established between the teacher's principled observance of norms of academic integrity and the formation and development of this virtue in students. The role of teachers and supervisors in the work system of the institution the process of formation of academic integrity among students is shown.

Key words: academic integrity, formation of academic integrity, students of higher education, participants in the educational process.

ЗМІСТ

ВСТУП		7
РОЗДІЛ 1.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	12
1.1.	Академічна доброчесність як педагогічна та етична проблема	12
1.2.	Формування академічної доброчесності здобувачів вищої освіти як елемент внутрішньої системи забезпечення якості освіти	20
1.3.	Проблеми формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо- професійної програми педагогічного профілю	26
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1		32
РОЗДІЛ 2.	ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАВЛЕННЯ ДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	34
2.1.	Методика і організація емпіричного дослідження	34
2.2.	Ставлення до академічної доброчесності учасників освітнього процесу в процесі реалізації освітньо- професійної програми педагогічного профілю	38
2.3.	Ставлення до академічної доброчесності здобувачів вищої освіти педагогічних і непедагогічних спеціальностей	47
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2		54
РОЗДІЛ 3.	ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО- ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ	56
3.1	Система роботи закладу вищої освіти щодо підтримки академічної доброчесності учасників освітнього процесу	56

		5
3.2	Формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти під час організації освітнього процесу	58
3.3.	Формування принципів академічної доброчесності позааудиторній роботі зі здобувачами вищої освіти	63
	ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	66
	ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	68
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
	ДОДАТКИ	81

Перелік умовних позначень і скорочень

АДЧ – академічна доброчесність

ДНЗ – державний навчальний заклад

ЗВО – заклади вищої освіти

ЗУ – Закон України

МОН - Міністерство освіти і науки України

НАЗЯВО - Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти

НПП – науково-педагогічні працівники

ОП – освітня програма

ОПП – освітньо-професійна програма

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В наш стрімкий час швидкого розвитку мобільних технологій та мережі Інтернету спостерігається практично вільний доступ до продуктів інтелектуальної власності. Для сучасної людини це з одного боку справжнє безсумнівне благо, тому що значно полегшується процес обміну, використання та поширення інформації. Але, з іншого боку, все частіше у суспільстві викликають певний резонанс різні прояви практик недоброчесності, серед учасників освітнього процесу, вищої школи, зокрема.

Академічну культуру, одну з найважливіших складових вищої школи, фахівці характеризують як культуру учасників освітнього процесу вищої школи. Фундаментом академічної культури, отже й показником розвитку суспільства, є академічна доброчесність. Цей термін хоч й нещодавно увійшов до наукового кругообігу, але все більше привертає до себе уваги. В сучасному цивілізованому світі академічна доброчесність є етичним ядром внутрішньої гармонії людини, віддзеркаленням її морального образу та проявом стійкості її характеру та принципів. В умовах євроінтеграційних процесів, що переживає наша країна, розвиток вищої освіти та довіра до її якості неможливі без дотримання стандартів та принципів цієї чесноти. Ось чому дослідження цієї проблеми стає одним із найбільш важливих завдань сучасної науки.

Питання академічної доброчесності були розглянуті в роботах В. Бауерса та Д. Мак'кейбом, Дж. Центра та Н. Вільямсом. В подальшому дослідженнями цієї етичної категорії продовжено сучасними науковцями з розвинутих країн К. Баттерфільд, Т. Бретаг, М. Бурассою, Ф. Вільямсом, Дж. Кристенсенс Гагерсом, Е. Петерсоном, Д. Річардсоном, П. Бреннеке, У. Еко та ін. У свою чергу, у вітчизняній розробці даній проблемі уділяють увагу такі вчені як А. Артюхов, О. Кислов, О. Кузин, І. Пак, В. Ромакін, Л. Прудіус, Л. Курочко, І. Федорович, Т. Семків, Л. Зуева, С. Глущенко, О.

Гужва, С. Квіта, С. Чуканова, І. Шліхта, Н. Шліхта та ін. В дослідженнях цих вчених знаходимо широкий діапазон розкриття суті академічної доброчесності – в освітній, правовій (юридичній), соціально-культурній площинах.

Цьому питанню присвячені також спільні проекти Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти України у співпраці з аналітичними центрами та іноземними представництвами. Так з 2016 року академічну доброчесність почали досліджувати у межах Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP), що адмініструється американськими радами з міжнародної освіти та здійснюється за підтримки Міністерства освіти і науки України та Посольства США в Україні. Одним із його результатів стало закріплення академічної доброчесності у 2017 р., як норми, у Законі України «Про освіту». Саме цей проект допомагає розробити адаптований до української освітньої системи комплекс процедур та інструментів попередження та протидії практикам академічної нечесності. З 2020 р. по 2022 р. включно, в Україні питання академічної доброчесності також досліджується у рамках проекту «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative). Метою цього проекту є об'єднання професійної спільноти освітян для обміну досвідом та співпраці задля інституціоналізації принципів академічної доброчесності в системі середньої та вищої освіти України.

Разом з тим, актуальним та недостатньо вивченим залишається педагогічний аспект цієї теми, а саме питання формування та розвитку академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми, педагогічного профілю, зокрема. Це і обумовило вибір теми нашого дослідження: «Формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю»

Об'єкт дослідження: академічна доброчесність здобувачів вищої

освіти.

Предмет дослідження: особливості формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю.

Мета дослідження: - теоретично обґрунтувати і емпірично дослідити формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю.

Завдання дослідження:

1. На основі аналізу наукової педагогічної літератури, нормативних документів, електронних ресурсів з'ясувати сутність та підходи до визначення поняття «Академічна доброчесність».

2. Схарактеризувати особливості процесу формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю.

3. Розробити методику дослідження ставлення і розуміння академічної доброчесності різними категоріями учасників освітнього процесу.

4. Провести емпіричне дослідження ставлення до академічної доброчесності різними категоріями учасників освітнього процесу.

5. Запропонувати шляхи оптимізації формування принципів академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю.

Методи дослідження, використані у кваліфікаційній роботі: теоретичні – аналіз, порівняння, систематизація; емпіричні - опитування (анкетування, бесіда, інтерв'ю), фокус-група, педагогічне спостереження; методи кількісної обробки даних. Для реалізації завдань дослідження були розроблені опитувальники для різних категорій учасників освітнього процесу (спільно з Н. Кузнецовою).

Базами емпіричного дослідження стали 20 закладів вищої освіти. Перелік ЗВО поданий у додатку Г. У опитуванні взяли участь 119 здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей, 77 викладачів ЗВО та 125

здобувачів вищої освіти непедагогічних спеціальностей ЗВО України. Емпіричне дослідження було проведене дистанційно за допомогою сервісів Google Forms, платформи Zoom та мережі інтернету.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в аналізі наукових підходів до розв'язування проблем формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю; уточненні і конкретизації понять дослідження.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використання отриманих даних при вирішенні питань оптимізації процесу формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю. Розроблені методики, змістовий модуль до ОПП, кураторська година, програма тижня академічної доброчесності можуть бути використані викладачами ЗВО в аудиторній та позааудиторній роботі.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були предметом обговорень на Другій науково-практичній онлайн-конференції для здобувачів вищої освіти та молодих вчених «Актуальні проблеми педагогічної науки в XXI столітті» (24 березня 2022 р., м. Одеса).

Публікації за темою дослідження:

1. Вашкевич О.І. Формування академічної доброчесності здобувачів вищої освіти як елемент внутрішньої системи забезпечення якості. *Актуальні проблеми педагогічної освіти в XXI столітті* : матеріали II науково-практ. онлайн-конференції для здобувачів вищої освіти та молодих вчених. 24 березня 2022 року / за заг. ред. В. В. Ягоднікової. Одеса, 2022. С. 16-19.

2. Вашкевич О. Інструментарій дослідження ставлення учасників освітнього процесу до академічної доброчесності. *Практичні кроки до академічної доброчесності у період воєнної експансії: погляд студента*: матеріали обласного інформаційно-виховного заходу для здобувачів освіти закладів фа-

хової передвищої освіти Одеської області від 6 жовтня 2022 р., м. Одеса: зб. доп. Одеса, 2022. С. 56-59.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури (83 джерела) і 8 додатків. Робота містить 24 рисунки. Повний текст кваліфікаційної роботи становить 109 сторінок. Основний зміст роботи викладено на 71 сторінці.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1. Академічна доброчесність як педагогічна та етична проблема

Останні роки світова наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності. Мова йде не тільки про занепокоєння щодо якості освіти, яка напряду впливає на професіоналізм та конкурентоспроможність майбутніх фахівців. Насамперед, це найважливіше питання моральних цінностей, доброчесності, що закладається під час навчання молоді в закладі вищої освіти. В своєму дослідженні І. Сурай відзначає академічну доброчесність як категорію, що належить до багаторівневих явищ, серед яких мораль виступає консолідуючою силою людства й має досягатися, насамперед, завдяки освіті й вихованню [70].

В Бухарестській Декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європейському регіоні (2004 р.) визначено, що неможливо розглядати заклади вищої освіти як вільні від цінностей інституції, адже слідування певним цінностям не лише визначальним чином впливає на науковий та культурний розвиток учасників освітнього процесу, а й сприяє формуванню морального обличчя суспільства загалом [5, с. 234] .

Отже, наголошено саме на необхідності реалізації нового освітнього курсу, основною метою якого є виховання особистості, орієнтованої на систему духовно-моральних, етичних цінностей, тому що саме від формування та розвитку комплексної морально - етичної норми поведінки залежить подальший успішний вектор розвитку особистості та суспільства, яке ця особистість «створює», перебуваючи в постійній взаємодії з іншими членами суспільства.

Розглянемо академічну доброчесність як педагогічну та етичну

проблему. З давніх часів дослідниками різних країн широке поняття «доброчесність» вивчалось як категорія філософії, педагогіки та етики, за якими воно визначалося: як система цінностей гуманної особистості (Лао-Цзи, Конфуцій, Сократ, Платон, Я. Коменський, Д. Локк, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Франкл, Е. Фромм); як висока моральна чеснота (Г. Ващенко, О. Духнович, І. Огієнко, П. Юркевич).

Професором В. Хмарським відзначено, що у лексичному й фразеологічному сенсі у вітчизняному академічному тезаурусі минулих століть поняття «академічна доброчесність» відсутнє. По суті, не знаючи та не використовуючи терміну «академічна доброчесність», видатні діячі, педагоги акцентували увагу на необхідності її формування [5, с. 234].

Витоки сучасного тлумачення академічної доброчесності сягають другої половини минулого століття. Саме в цей період кількома науковими установами США було ініційоване соціологічне опитування, в ході якого виявилось, що 75% здобувачів вищої освіти не цуралися практики списування. В результаті, в деклараціях закладів вищої освіти серед основних вимог до студентів стали прописувати як норму доброчесне ставлення до навчання. Через 20 років американський вчений В. Дж. Бауєрс першим здійснив масштабні спроби дослідити наявність порушень академічної доброчесності. У 99 закладах вищої освіти США, у два етапи, пройшли опитування спочатку 600 деканів та 500 президентів студентських товариств, а потім 5000 студентів. В. Бауєрсу вдалося зібрати та проаналізувати цікаву репрезентативну вибірку відповідей щодо порушень академічної доброчесності здобувачами вищої освіти. Більш ніж половина серед респондентів вказали на те, що хоча б раз прибігали до практик академічної недоброчесності [79].

В подальшому це питання ще не раз потрапляло в поле зору вчених, була здійснена низка спроб дослідити типи нечесної поведінки серед всіх учасників освітнього процесу та віднайти коректне визначення цієї етичної категорії. Врешті, це вдалося зробити професору Ратгерського університету

Д. Л. Мак'Кейбу в 90-их роках минулого століття. У співавторстві з колегами, ним було досліджено прояви академічних проступків у ЗВО майже у 6000 студентів. Саме цей вчений, задля дефініції осмисленого рішучого уникнення практик недоброчесної поведінки в закладах вищої освіти, вперше використав термін «академічна доброчесність», що в англomовному дискурсі має своїм відповідником словосполучення “academic integrity” [60, с. 197-200].

Звернемося до словника іншомовних слів І. Мельничука, в якому прикметник «академічний» розтлумачується як «той, що стосується академії», «навчальний» [61]. Термін «integrity», походить від пізньолатинських слів «integer» (ціле число), «integrare» (складати ціле) або «integritas» (цілісність)

В. Хмарським знайдено три основних значення цього визначення:

1. Дотримання моральних та етичних принципів (adherence to moral and ethical principles); стійкість моральних якостей (soundness of moral character); чесність (honesty).

2. Перебування в стані цілісності, повноти або незменшення (the state of being whole, entire or undiminished), наприклад – зберегти цілісність імперії (to preserve the integrity of the empire).

3. Здоровий, неушкоджений або ідеальний стан (a sound, unimpaired or perfect condition), наприклад – цілісність корпусу корабля (the integrity of a ship's hull) [5, с. 234].

Тобто, у поєднанні в словосполученні ці два поняття виражають категорію академічної доброчесності (academic integrity) як стійкість та дотримання моральних якостей, етичних принципів, перебування в стані цілісності, повноти, незмінності, незменшеності порядності у всьому, що стосується академічного середовища.

У наш час різними вченими, науково-дослідними й навчальними закладами смислово наповненість змісту визначення академічної доброчесності (academic integrity) здійснюється автономно.

Порівняємо декілька тлумачень. Так, наприклад, у 2010 р. професором Р. Killinger було дане таке визначення цієї чесноти: «довершеність, повнота, цілісність» психологічного стану людини, який відзначається її внутрішньою гармонією, стійкістю і послідовністю морального образу» [68].

Університет Північної Кароліни на своєму сайті дає таке тлумачення: «Академічна доброчесність – це зобов'язання чесно й морально поводитися в академічному середовищі й демонстрація такої поведінки. На рівні університету це стосується поваги та визнання до інших людей при використанні їхніх ідей» [цит. за 70].

Міжнародний центр академічної доброчесності (ICAI) дає таке визначення «Академічна доброчесність – це відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності» [51].

Як бачимо, попри окремі дрібні відмінності, наповнення змісту поняття «академічна доброчесність» в сучасному світі приблизно однакове й базується на роботах Д. Л. Мак'Кейба, якого по праву називають батьком академічної доброчесності.

Аналіз джерел дозволяє виокремити також нормативний підхід до категорії «академічна доброчесність». Ця категорія відображена у міжнародному праві та вітчизняному законодавстві. В Україні з 2017 р. чітке визначення академічної доброчесності закріплене в Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, що є унікальним в світовій практиці та свідчить про кризовість цього питання в нашому суспільстві. Виокремлення цілої статті Закона України «Про освіту» академічній доброчесності - це кардинальна спроба викорінення академічних недоброчесних практик, що характеризували суспільство як толерантне до численних порушень законодавства і етичних норм, правового нігілізму та корупції.

У статті 42 Закону України «Про освіту» академічна доброчесність визначена як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил,

якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [52].

Закон вказує на те, що академічна доброчесність стосується усіх рівнів освіти в країні та всіх учасників освітнього процесу. Окрім чіткого визначення поняття академічної доброчесності, переліку суб'єктів, на яких поширюються правила академічної доброчесності (здобувачі освіти й педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники), їх обов'язків щодо дотримання цієї чесноти, стаття 42 Закону «Про освіту» перелічує форми порушення і прописує види академічної відповідальності за ці академічні проступки.

Визначеними етичними принципами, якими мають керуватися усі учасники освітнього процесу під час своєї освітньої, наукової чи освітньо-наукової дослідницької діяльності, є принципи законності, правдивості, прозорості, а також принципи самовдосконалення, компетентності та професіоналізму.

У дослідженнях Т. Фінікова визначено, що недостатньо слідувати високим моральним стандартам на рівні риторики [5]. ЗВО повинні прийняти на себе пряму відповідальність і докласти всіх зусиль для досягнення етичних стандартів найвищого ґатунку. Порушення принципів академічної доброчесності знищує систему освіти. Вкрай важливо, щоб таких стандартів дотримувалися та втілювали їх в життя на кожному напрямі роботи закладів вищої освіти.

Отже, на педагогічну спільноту покладається обов'язок розвивати певні фундаментальні цінності, що лежать в основі цих принципів, задля вибудовування прозорої, якісної, заслуговуючої довіри, освітньої системи.

Міжнародним центром академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики, розроблено документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності», згідно з яким «Академічна доброчесність має бути основою

наукового суспільства, в якому надзвичайно важлива відданість академічної спільноти, навіть перед лицем труднощів, шести фундаментальним цінностям: чесності, довірі, справедливості, повазі, відповідальності й мужності» [68]. Такий підхід до розуміння академічної доброчесності визначено еталоном у сучасному науковому світі. Розглянемо ці фундаментальні цінності.

1. Чесність. У тлумачному словнику української мови А. Івченка це поняття потрактовано як висока моральна якість [27]. Ця цінність характеризує пошук істини й знання через інтелектуальну та особисту чесність та має бути беззаперечною основою навчання, викладання і здійснення досліджень. Бути чесним означає бути прозорим, відкритим, довіряти та бути достойним довіри. А бути чесним та щирим з іншими та з собою, підкріплюючи слова ділом та відстоюючи те, у що віриш, що є правильним, що є найвищою цінністю вже означає бути доброчесним.

2. Довіра - потребує часу, ґрунтується на чесності та сприяє успішній співпраці в будь-якому колективі. Як визначають Ю. Малогулко та М. Затхей, клімат довіри заохочує і підтримує вільний обмін ідеями, який у свою чергу дає можливість науковим пошукам реалізуватися найповнішою мірою [35].

3. Справедливість як поєднання чітких і обґрунтованих очікувань безпосередньо впливає на формування довіри.

4. Взаємоповага - важливий критерій формування культури спілкування. Це гідне визнання всіх суджень, знань і методів дослідження, які належать іншим представникам наукової спільноти, навіть, якщо вони відрізняються від власних.

5. Відповідальність як розуміння того, що результати діяльності в академічному середовищі мають значні далекоглядні наслідки. Бути відповідальним в контексті академічної доброчесності означає давати відпир тискові намагання вчинення нечесності та відстоювати правила доброчесної «гри».

б. Бути мужнім означає, незважаючи на страх чи тиск оточення, жити, діяти згідно з власними принципами та переконаннями, при цьому висуваючи високі вимоги до себе і до інших та завжди керуючись принципами доброчесності. Це трансформація цінностей від розмов про них до відповідних дій. Наприклад, не просто підтримувати взаємно узгоджені стандарти, а й також за необхідності вживати належних заходів у випадку їхнього недотримання.

У Законі України «Про освіту» окреслені й чітко прописані єдині для всіх рівнів освіти види порушень академічної доброчесності: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Згідно статті 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» плагіатом є «оприлюднення (опублікування) повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору» [46]. Академічний плагіат - це оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості). Тобто до академічного плагіату відносяться: плагіат фрагментів письмових робіт та повних текстів, а також ідей, даних, ілюстрацій, моделей, тощо без належних посилань на автора, що призводить до зниження якості освіти шляхом поширення не креативного, а механічного підходу до виконання завдань.

Самоплагіатом вважається: повторна публікація раніше оприлюднених статей, монографій, інших наукових робіт як нових наукових робіт; подання чи публікація повністю чи частково одних і тих самих наукових результатів, як таких, що отримані при виконанні відповідного проекту; повторне подання здобувачами освіти письмових робіт, які вже подавалися як звітність із інших дисциплін, без дозволу викладача; суміщення раніше опублікованих і нових даних без їх поділу з відповідними посиланнями на попередню публікацію [52].

Фабрикація - посилення на вигадані джерела інформації або навмисне

посилання не на справжнє джерело; приписування іншим особам текстів, думок чи ідей, яких вони не висловлювали чи не публікували; наведення у письмових роботах здобувачів та в наукових роботах вигаданих чи неперевірених даних, зокрема статистичних даних, результатів експериментів, розрахунків чи емпіричних досліджень, фотографій, аудіо- та відеоматеріалів тощо [52].

Фальсифікація – це необґрунтоване вочевидь корегування результатів власних навчальних завдань чи наукових досліджень а також умисне наведення неповної або викривленої інформації про апробацію результатів досліджень та розробок [52].

Списування - швидке привласнення чужих знань, думок, ідей, що не залишає жодного шансу до саморозвитку та самореалізації [52].

Обман - є суттю всі видів порушень академічної доброчесності, здійснюється в різних ситуаціях з метою реалізації власних інтересів [52].

Хабарництво здійснюється з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі завдяки наданню (отриманню) учасником освітнього процесу благ матеріального або нематеріального характеру [52].

Необ'єктивне оцінювання – це застосування системи оцінювання, що не відповідає декларованим цілям та завданням теми, дисципліни, практики, освітньої програми тощо, або взагалі відсутність об'єктивних критеріїв оцінювання [52].

Законом визначено, що за здійснення цих видів порушень академічної доброчесності усі учасники освітнього процесу можуть бути притягнені до відповідних видів академічної відповідальності. Боротьба з недоброчесними проявами є реальною завдяки усвідомленню відповідальності за результати наукових дій усіх членів академічної спільноти. Так, педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів вищої освіти можуть отримати відмову у присудженні чи позбавленні кваліфікаційної категорії, педагогічного чи вченого звання, наукового ступеня. Також можуть бути позбавленні права брати участь у роботі визначених законом органів чи

займати визначені законом посади. В свою чергу за порушення академічної доброчесності здобувачами освіти обумовлені наступні види академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання й навіть і відрахування із закладу вищої освіти.

Враховуючи складність доведення фактів порушення академічної доброчесності згідно наявної законодавчо-нормативної бази України, Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти був розроблений проект Закону України «Про академічну доброчесність», який на даний момент знаходиться в стані обговорення [50].

Поєднуючи в собі як фундаментальні цінності, так і механізми й інструменти їхнього забезпечення впровадження, категорія академічної доброчесності відзначається своєю багатовимірністю. Вкрай важливим є і внутрішні і зовнішні чинники, передусім морально-культурні, освітньо-виховні та інституційні. Саме вони зумовлюють прояви академічної доброчесності чи недоброчесності учасників освітнього процесу. Вивчення і розуміння природи їхнього походження дасть можливість розробити та впроваджувати ефективну політику забезпечення академічної доброчесності.

1.2. Формування академічної доброчесності здобувачів вищої освіти як елемент внутрішньої системи забезпечення якості освіти

У світовому науково-освітньому дискурсі питання забезпечення якості освіти, а отже й відмова від практик академічної недоброчесності, є центральним вже тривалий час. Окреслені ще в 1999 р. у рамках Болонського процесу в Болонській декларації, у 2005 р. у Бергенському комюніке підходи до розуміння якості освіти знайшли продовження в

наступних документах. На міжнародному рівні були прийняті Стандарти і рекомендації забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) [49]. Цим документом було проголошено про те, що оцінка якості вищої освіти повинна базуватися на трьох нерозривних етапах: самооцінювання, зовнішня експертна оцінка та оприлюднення результатів. У 2015 р. важливість цієї проблеми була акцентована на європейському рівні та відобразилося в ухваленні оновлених Стандартів і рекомендацій щодо забезпечення якості вищої освіти в Європейському просторі вищої освіти, які у свою чергу стали частиною Угоди про асоціацію України з ЄС. Нова версія ESG, перероблена з метою покращення ясності, застосовності та корисності, була затверджена в Єревані в 2015 році. Ці стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості є основою для процесів забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти у наш час.

Питання забезпечення якості освіти розглянуті в роботах О. Воробйова, М. Дебич, І. Линьова, В. Лугового, О. Оржель, О. Слюсаренко, Ж. Таланової, К. Трим та ін. Зокрема, в працях О. Воробйової розглядаються питання трансформації систем забезпечення якості вищої освіти в умовах глобалізації. О. Оржель досліджує проблеми соціальної відповідальності ЗВО як чинника оцінювання якості вищої освіти [9]. С. Квіт присвячує свої наукові публікації аналізу становлення системи забезпечення якості вищої освіти в Україні, зокрема, діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, що є одним з органів управління у сфері вищої освіти та постійно діючим колегіальним органом, який уповноважений на здійснення державної політики щодо сфери забезпечення якості вищої освіти [8].

З 2016 р. провідні університети Польщі, Нідерландів, Німеччини, Литви, Греції, України, Німецьке незалежне агентство зовнішнього оцінювання та акредитації (ASIIN), Центральноевропейська мережа агентств із забезпечення якості (CEENQA), ДНЗ «Навчальний центр якості», Українська асоціація студентського самоврядування та Міністерство освіти і науки України об'єдналися у міжнародному проєкті QUAERE («Система

забезпечення якості в Україні), що реалізується в рамках грантової програми Erasmus plus. Однією з основних цілей проекту є запровадження механізму внутрішньої оцінки якості як невід'ємної частини функціонування ЗВО. За результатами вивчення практики акредитації в країнах Європейського Союзу, у межах цього проекту спільно були обговорені методичні рекомендації щодо акредитації освітніх програм ЗВО та запропоновані адаптовані до правового поля України і практики українських ЗВО процедури і шаблони документів. Також на основі стандартів і настанов була розроблена модель розвитку внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти у вітчизняних закладах вищої освіти.

Завдяки євроінтеграційним процесам та пов'язаними з ними реформами, що відбуваються в Україні та знаходять відгук і в царині освіти, зокрема, мета розбудови та складові системи забезпечення якості освіти прописані в прийнятому в 2017 р. Законі «Про освіту». Згідно статті 41 цього Закону метою розбудови та функціонування системи забезпечення якості освіти в Україні є: гарантування якості освіти; формування довіри суспільства до системи освіти - органів управління освітою та закладів освіти; допомога закладам освіти та іншим суб'єктам освітньої діяльності у підвищенні якості освіти; постійне та послідовне підвищення якості освіти. В законі ретельно прописані також і складові системи забезпечення якості освіти [52].

Слід зазначити, що питання внутрішньої системи забезпечення якості освіти в Україні розглядають та аналізують у працях такі науковці як І. Анненкова, В. Бугров, А. Гожик, Н. Кузнецова, Д. Щеглюк та ін.

Розглядаючи тему формування академічної доброчесності здобувачів вищої освіти як елемента внутрішньої системи забезпечення якості освіти, спочатку дамо визначення системи внутрішнього забезпечення якості освіти.

Як зазначають І. Анненкова та Н. Кузнецова, «система внутрішнього забезпечення якості освіти є сукупністю організаційних структур, процедур, процесів, ресурсів та розподіл відповідальності, що забезпечують постійне

поліпшення якості освітніх програм, освітньої діяльності університету та здобуття відповідного ступеня вищої освіти і кваліфікації» [7, с. 13-15].

Серед основних завдань системи внутрішнього забезпечення якості освіти ЗУ «Про освіту» визначені: надання освітніх послуг у відповідності з національними ліцензійними умовами за державним, європейським і міжнародним освітніми стандартами, а також забезпечення і підвищення якості вищої освіти, як результат формування стійкої довіри до присвоєних ЗВО ступенів вищої освіти за всіма освітніми програмами в Україні та поза її межами [52].

Виходячи з основних завдань системи внутрішнього забезпечення якості освіти в статті 41 ЗУ «Про освіту» визначається, що внутрішня система забезпечення якості освіти може включати:

- стратегію (політику), процедури забезпечення якості освіти;
- систему та механізми забезпечення академічної доброчесності. (забезпечення дотримання академічної доброчесності працівниками закладів вищої освіти та здобувачами вищої освіти є також одним із елементів системи внутрішнього забезпечення якості освіти, регламентованим і ЗУ «Про вищу освіту»);
- оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання здобувачів освіти;
- оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання педагогічної (науково-педагогічної) діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників;
- оприлюднені критерії, правила і процедури оцінювання управлінської діяльності керівних працівників закладу освіти;
- забезпечення наявності необхідних ресурсів для організації освітнього процесу, в тому числі для самостійної роботи здобувачів освіти;
- забезпечення наявності інформаційних систем для ефективного управління закладом освіти;
- створення в закладі освіти інклюзивного освітнього середовища,

універсального дизайну та розумного пристосування;
- інші процедури та заходи, що визначаються спеціальними законами або документами закладу освіти.

Згідно Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки, схваленої Кабінетом Міністрів 23 лютого 2022 р., академічна доброчесність визначена одним із пріоритетів розвитку вищої освіти в Україні, які визначають концептуальну модель вищої якісної освіти [64]. В системі внутрішнього забезпечення якості вищої освіти принципи академічної доброчесності впроваджуються через реалізацію програм стратегічного розвитку, у яких академічна доброчесність є одним з основних інструментарієв забезпечення якості вищої освіти [53].

У своїх дослідженнях І. Анненкова та Н. Кузнецова наголошують на тому, що найбільш значущими загрозами для впровадження системи забезпечення якості освіти є: відсутність стандартів вищої освіти для багатьох спеціальностей, особливо для третього (освітньо-наукового) рівня; недостатнє державне фінансування; відсутність мотивації з боку роботодавців для участі у процесах забезпечення якості; постійне скорочення чисельності абітурієнтів; відтік найбільш підготовлених абітурієнтів у столичні та зарубіжні ЗВО; зниження привабливості ЗВО як місця роботи молодих фахівців [9].

Кожному ЗВО, з позиції власного досвіду й особливостей, дозволяється самостійно розробити та автономно впровадити систему внутрішнього забезпечення якості освіти. Основні можливості університету пов'язані з послідовним впровадженням ЗУ «Про вищу освіту», «Про освіту», діяльністю НАЗЯВО щодо акредитації освітніх програм. Все це стимулює ЗВО до розбудови і вдосконалення систем внутрішнього забезпечення якості освіти та подальшим підвищенням європейського партнерства.

Функціонування системи внутрішнього забезпечення якості освіти регламентується внутрішніми нормативними документами: кодексами,

положеннями, деклараціями, пам'ятками академічної доброчесності та інші документи. Саме в них закріплюються високі стандарти професійної етики, що базуються на принципах академічної доброчесності, моральні цінності та процедури дотримання академічної культури усіма учасниками освітнього процесу, їх права та обов'язки. Чи стануть вони ефективними залежить від розуміння студентами відповідальності, що покладає на них їх виконання. Не менш важливою є процедура їх розробки та впровадження в освітній процес. Зміст кожного такого документа повинен обговорюватися всіма суб'єктами – студентами, викладачами, адміністрацією та має виступати своєрідною суспільною угодою з одного боку якої студентська громада, з другого – викладацький склад та керівництво закладу освіти. Впровадження цих нормативних документів можна вважати лише першим кроком до формування академічної доброчесності здобувачів вищої освіти та оновлення морального середовища нашого суспільства [8].

Єдина для всіх учасників освітнього процесу система моральних цінностей сприяє забезпеченню й посиленню якості освіти. Академічна доброчесність має безпосередній вплив на якість вищої освіти, бо зосереджує в собі багато морально-етичних якостей особистості, які зумовлюють поведінку абсолютно всіх учасників освітнього процесу. Впровадження академічної доброчесності є підґрунтям надання й здобуття якісної вищої освіти на основі виховання цінностей академічної гідності.

Забезпечення дотримання академічної доброчесності є одним з ключових складників системи внутрішнього забезпечення якості освіти, яка визначається як сукупність організаційних структур, процедур, процесів, ресурсів та розподіл відповідальності, що забезпечують постійне поліпшення якості освітніх програм, освітньої діяльності закладу вищої освіти та здобуття відповідного ступеня вищої освіти і кваліфікації. Формування у здобувачів вищої освіти академічної доброчесності, як елементу внутрішньої системи забезпечення якості освіти, має бути спрямовано на дотримання основних моральних і правових норм академічної поведінки.

Отже, академічна доброчесність це потужний інструмент забезпечення якості вищої освіти. Забезпечення дотримання академічної доброчесності є одним з ключових складників системи внутрішнього забезпечення якості освіти. Формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти має бути спрямовано на дотримання основних моральних і правових норм академічної поведінки.

1.3. Проблеми формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю

Розглянемо проблеми формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти під час реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю. Відповідно до ЗУ «Про вищу освіту», підготовка фахівців педагогічного профілю з вищою освітою здійснюється за відповідною ОПП, що розробляється ЗВО з урахуванням вимог ринку праці та Стандарту вищої освіти України, і передбачає: систему освітніх компонентів на відповідному рівні вищої освіти в межах педагогічної спеціальності; перелік і логічну послідовність вивчення навчальних дисциплін; кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми; формування інтегральних, спеціальних (фахових, предметних) та загальних компетентностей, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти педагогічних спеціальностей [54].

Інтегральною компетентністю здобувачів вищої освіти є здатність розв'язувати проблеми та задачі дослідницького характеру у педагогічній сфері. Критичне осмислення проблем у сфері освіти, педагогіки й на межі галузей знань - сприймаємо як одну із вагомих спеціальних компетентностей у контексті академічної доброчесності.

Серед загальних компетентностей виділимо здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу; здатність пошуку, оброблення та аналізу

інформації з різних джерел; здатність застосовувати знання на практиці; здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність до адаптації та дії в новій ситуації, здатність виявляти, ставити та розв'язувати проблеми; здатність проводити дослідження на відповідному рівні; здатність до міжособистісної взаємодії; здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

Освітній процес, при якому відбувається формування цих компетентностей передбачає суб'єкт-суб'єктну академічну взаємодію його учасників, науково - педагогічних працівників та здобувачів освіти. Суб'єктивними чинниками у такій взаємодії є індивідуальні моральні установки, що напряду залежать від виховання особистості кожного учасника освітнього процесу. До об'єктивних чинників відносимо набуті професійно - значущі якості НПП: терпіння, доброзичливість, чуйність, рівновага, делікатність, емпатія, тощо. Ці чинники є вагомими у взаємодії викладача та студента. Окрім перелічених чинників основою для успішної реалізації такої взаємодії є також академічні цінності, що базуються на академічній доброчесності та мають бути однаково сформовані та сприйняті всіма учасниками освітнього процесу.

В Бухарестській Декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європейському регіоні (2004 р.) визначено основні складові академічної доброчесності: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, підзвітність. Додавши сумління, сміливість, порядність та мужність, отримаємо повний перелік етичних якостей педагогів, які мають бути закладені в здобувачів освіти, як в майбутніх педагогів, під час реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю [16, с. 22-26].

Проблеми формування академічної доброчесності знайшла відображення у наукових дослідженнях в роботах українських та іноземних науковців.

Особливу увагу було приділено такій проблемі як попередження випадків порушення норм академічної доброчесності (Р. Ватермеєр, Д. Чабб)

[43]. Розглядалося й питання вивчення студентами та викладачами норм етичної поведінки під час освітнього процесу (П. Буш, А. Білгін) [43].

До вітчизняного блоку наукових робіт належать напрацювання таких дослідників як І. Каменщик, С. Мельничук, В. Касаджик, К. Васильєва, В. Сацик, О. Коробкіна, Т. Яворська, І. Жилаєв, Т. Фініков. Н. Пеньковська, Т. Тимочко, В. Шерстюк, М. Жарикова.

В різний час вченими були здійснені спроби дослідити в системі професійної підготовки майбутніх педагогів загальнотеоретичні аспекти формування академічної доброчесності. Як визначають в своїх дослідженнях Ю. Малогулко та М. Затхей, основна причина академічної непорядності здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей обумовлена мотивацією «перебування» у ЗВО. Лише третина опитаних ними методом анкетування студентів вказали, що вони прагнуть вчитися та отримати професійні знання [35].

Як визначає Д. Сопова, «в умовах викликів, які постають перед сучасною академічною спільнотою, та зростання масштабів поширення неетичної поведінки, головну роль відіграє розвиток академічної доброчесності в усіх учасників освітнього процесу» [62].

Дослідниця наголошує на важливості формування цієї якості як у здобувачів освіти, так і у викладачів, у яких в рамках освітнього процесу відбувається взаємодія. Порušуючи принципи етичної поведінки, викладачі тим самим навчають студентів, проте одне з головних завдань викладача - допомогти усвідомити велику відповідальність та розуміння, що будь-яке порушення принципів академічної доброчесності зумовлює велику кількість негативних результатів. Нехтування академічною культурою в освіті прямо впливає на формування менталітету майбутнього фахівця, головною функцією якого в майбутньому буде формування особистості своїх студентів- майбутніх педагогів.

Комплексна робота стосовно подолання проявів академічної недоброчесності буде успішною за умови розробки чітких стандартів і

моральних принципів та наявності системи дій, механізмів та алгоритмів подолання недоброчесної поведінки.

Для прищеплення студентам морально-етичних цінностей в освітній та дослідницькій діяльності в ОПІ педагогічного профілю впроваджується дисципліни «Основи академічної доброчесності», «Педагогічна майстерність та етика викладача». Серед результатів навчання студента із академічної доброчесності виділимо здатність:

- діяти у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики;
- самостійно виконувати навчальні завдання;
- коректно покликатися на джерела інформації у разі запозичення ідей, тверджень, відомостей;
- усвідомлювати значущість норм академічної доброчесності, оцінювати приклади людської поведінки відповідно до цих;
- оцінювати приклади людської поведінки відповідно до норм академічної доброчесності;
- давати моральну оцінку власним вчинкам, співвідносити їх із моральними та професійними нормами, та інші [71].

Для ефективного формування компетентностей викладача та розвитку академічної доброчесності в студентів варто опанувати такі компетентності:

- розуміння спільного і відмінного між поняттями «плагіат» (ст. 50 ЗУ «Про авторське право і суміжні права») і «академічний плагіат» (ст. 42 ЗУ «Про освіту»): закон про авторське право захищає форму твору (перефразування тексту може бути розцінене як оригінальний твір, відсутність плагіату), тоді як ключове у понятті «академічний плагіат» - відтворення наукових (творчих) результатів інших осіб без належного посилання, і перефразування тексту без посилання на джерело є різновидом академічного плагіату;
- розуміння, що академічний плагіат - це феномен, інтерпретація якого залежить від академічних традицій та культурного контексту. Крім того,

існує чимало пограничних випадків, які можна розцінювати і як академічний плагіат, і як його відсутність (зокрема, такою ситуацією можуть бути помилки в посиланнях на джерела).

- знання про основні причини студентського академічного плагіату;
- знання про уявлення студентів про академічний плагіат і про освітні потреби студентів;
- уміння планувати і проводити навчальні заходи, які ефективно допомагають студентам уникати плагіату;
- знання, як складати завдання й екзаменаційні білети, щоб завдання не орієнтували студентів плагіатити;
- уміти виявляти випадки плагіату в текстах студентів [29, с. 19-23].

Перш за все, необхідна мотивація викладачів передавати студентам цінності доброчесності й навчати їх належному академічному письму, адже викладачі можуть вважати цей напрям роботи неважливим, не розуміти, чому це питання потребує уваги, знаходити недостатньо підтримки у цій роботі з боку колег. Коли мотивація з'являється, наприклад, через зусилля адміністрації ЗВО у популяризації академічної доброчесності, викладачі мають, перш за все, вдосконалювати власну кваліфікацію у питаннях сучасного академічного письма. Зокрема, власним прикладом демонструвати на лекціях роботу з джерелами, посилатися на них, озвучувати першоджерела під час проведення навчального заняття, включати короткі завдання по роботі із якісними науковими джерелами до видів самостійної роботи студента. В українських умовах навчання студентів належному письму має починатися із запобігання прямого академічного плагіату в їх письмових роботах.

Студенти часто скаржаться на короткі, незрозумілі пояснення викладачем змісту певного завдання, що передбачає підготовку письмової роботи. Пам'ятаючи про вищезазначені інструменти навчання академічному письму, не варто забувати про виклад вимог до змісту самої роботи, про роз'яснення питань логічної структури тексту, формулювання гіпотез, їх

доведення чи спростування, пошуку якісних літературних джерел, дотримання стандартів оформлення тексту та бібліографії тощо.

Для якісного академічного письма студенти мають опанувати знання й навички: шукати, обирати й оцінювати якість джерел; робити нотатки, завжди вказуючи джерело; виділяти головні думки в тексті; підсумовувати текст та ідеї; перефразувати чужі думки своїми словами стисло, детально, без зміни змісту цих думок; правильно описувати посилання на джерело; правильно цитувати; знати про форми академічного плагіату і про шляхи запобігання йому; формулювати і чітко висловлювати власні думки; знати структуру академічного тексту; вміти виокремити текст цитат у власному тексті; володіти іноземними мовами, передусім англійською [75].

З метою навчання студентів правильному оформлюванню наукових робіт, викладається дисципліна «Академічне письмо». Університетські бібліотеки також відіграють важливу роль у популяризації постулатів академічної доброчесності серед освітян. Аби допомогти у викладанні академічного письма, в рамках Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні очільниця кафедри історії факультету гуманітарних наук Національного університету «Києво-Могилянська академія» Наталя Шліхта та доцентка кафедри теорії і права Національного транспортного університету Ірина Шліхта розробили методичні рекомендації та програму курсу «Основи академічного письма» [72]. Цей курс можна впроваджувати у навчальні програми як повністю, так і окремими модулями в рамках викладання профільних дисциплін.

В процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю у здобувачів вищої освіти обов'язково мають сформуватися морально-етичні принципи та правила, якими в подальшому вони, як майбутні педагоги будуть керуватися в своїй професійній діяльності. Викладач сприяє формуванню академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти власним прикладом дотримання принципів академічної доброчесності. Крім того, НПП мають не тільки забезпечувати формування знань щодо

сутності АДЧ, принципів академічної етики, видів порушень АДЧ та видів академічної відповідальності за них, але і спрямовувати майбутніх педагогів на володіння методикою формування цих чеснот

Висновки до розділу 1

Аналіз теоретичних джерел дозволяє констатувати існування різних підходів до визначення поняття «Академічна доброчесність». Основними з них є нормативний, ціннісний (етичний) та компетентнісний.

Виникнення поняття «академічна доброчесність» пов'язано із діяльністю американських вчених другої половини ХХ ст., а його автором вважають Д. Л. Мак'Кейба (McCabe D. L.). На відміну від закордонної практики в Україні це поняття увійшло у вжиток набагато пізніше. У 2017 р. термін був закріплений Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, що є унікальним в світовій законодавчій практиці.

Академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Згідно розробленого Міжнародним центром академічної доброчесності документа «Фундаментальні цінності академічної доброчесності», академічна доброчесність визначається як основа наукового суспільства та передбачає шість фундаментальних цінностей: чесність, довіру, справедливість, повагу, відповідальність й мужність.

Система забезпечення академічної доброчесності є одним із ключових складників системи внутрішнього забезпечення якості освіти, визначає загальноприйняті світовою спільнотою стандарти здійснення освітньої та наукової діяльності учасниками освітнього процесу з дотриманням при цьому основних моральних і правових норм академічної поведінки.

Освітньо-професійні програми підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей мають передбачати цей аспект як у завданнях та змісті, так і в організації освітнього процесу. Формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти педагогічного профілю має свої особливості. Ця особистісна якість є безумовною для суб'єкта педагогічної діяльності. Крім того майбутні педагоги мають володіти компетентністю щодо її формування.

Визначені теоретичні позиції стали підґрунтям для проведення емпіричного етапу дослідження.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАВЛЕННЯ ДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

2.1. Методика і організація емпіричного дослідження

При розробці методики, виборі методів та організації емпіричного дослідження ми керувались метою та завданням нашого магістерського дослідження.

У контексті того, що академічна доброчесність це персоніфікована моральна характеристика учасників освітнього процесу (здобувачів освіти, науково-педагогічних, педагогічних, наукових працівників), посилюється актуальність питань, пов'язаних з пошуком, розробкою, апробацією та впровадженням певного інструментарія дослідження.

Популярності щодо досліджень академічної доброчесності здобула методика Д. Мак'кейба, що один з перших в світі спромігся розробити детальний опитувальник щодо проявів академічної нечесності у вигляді чотири-частинної онлайн-анкети змішаного типу [81].

При пошуку інструментарію наша увага спрямована перш за все на розробку методик та добір відповідних методів задля дослідження ставлення і розуміння академічної доброчесності різними учасниками освітнього процесу. Під методом слід розуміти один з універсальних способів досягнення, пізнання, опису явищ дійсності, в основі яких лежить якийсь один принцип. Під методикою розуміємо сукупність методичних і технічних прийомів, що модифікують даний метод своєрідністю, послідовністю й взаємозв'язком цих прийомів.

Методика дослідження ставлення учасників освітнього процесу до академічної доброчесності включає декілька методів, зокрема, опитування у формі анкетування, бесіди, інтерв'ю; проведення фокус-груп; аналіз ситуацій

етичного спрямування та інші. Ми використовували анкетування різних категорій учасників освітнього процесу: здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей, здобувачів вищої освіти непедагогічних спеціальностей, науково-педагогічних працівників, педагогічних працівників.

Анкетування відбувалося дистанційно за допомогою використання гугл-форм. Перевагами такого методу дослідження є: можливість за порівняно короткий термін зібрати інформацію від великої групи різних категорій учасників освітнього процесу; повне виключення можливості впливу респондентів один на одного. Для одержання більш точних даних використовували питання як закритого, так і відкритого типу. У закритих запитаннях можливий вибір відповідей обмежувався заздалегідь підготовленими варіантами, що дало змогу статистично обробити результати. Для закритих питань використовували як дихотомічну форму («Чи є у Вашому закладі затверджене положення / кодекс / щодо академічної доброчесності?»), так і шкальну («Чи змушують перелічені чинники вдаватись студенту до практик академічної недоброчесності?»).

З метою перевірки об'єктивності отриманої інформації були використані контрольні запитання, які розкривають зміст нашого дослідження, наприклад: «Як Ви вважаєте чи є академічна доброчесність педагога обов'язковою умовою формування цієї якості у учнів (студентів)?».

Інтерв'ювання учасників освітнього процесу як форма опитування дозволяє поглибити розуміння інформації, отриманої за допомогою анкетування. Під час інтерв'ю відповіді записуються відкрито, про що на початку запитується дозвіл респондента.

Форми анкет та опитувальників мають пройти належну процедуру розроблення і апробації (пілотування), з метою забезпечення їх валідності і надійності.

Структура анкет, план проведення бесід та інтерв'ю - це перелік розроблених, чітко сформульованих запитань, які припускають визначення характеру інформації, яку необхідно одержати, виходячи із мети та завдань

дослідження. Структура опитувальників передбачала наступні частини:

1. Загальні питання щодо дотримання основних моральних та правових норм академічної поведінки.

2. Види порушень академічної доброчесності та види академічної відповідальності.

3. Практики закладів вищої освіти щодо підтримки академічної доброчесності.

4. Соціально-демографічний блок. Ця частина анкети дозволила нам отримати такі важливі дані респондентів як: стать здобувачів вищої освіти, їхній курс навчання, спеціальність та повну назву закладу вищої освіти, а також стаж науково-педагогічної діяльності викладачів закладів вищої освіти, їхній науковий ступінь, посаду, повну назву закладу вищої освіти.

У нашому дослідженні ми використовували дзеркальний метод опитування, що дозволяє співставити відповіді здобувачів вищої освіти педагогічних та непедагогічних спеціальностей, а також порівняти їх з відповідями на аналогічні запитання викладачів (науково-педагогічних працівників).

З метою дослідження особливостей ставлення до академічної доброчесності здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми саме педагогічного профілю нами були розроблені три анкети:

- для здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей, що містила 21 питання (додаток А);

- для здобувачів вищої освіти, що містила 19 питань (додаток Б);

- для науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, що містила 18 питань (додаток В).

У кожній з анкет була оголошена інформація щодо мету дослідження та подальше використання результатів, гарантувалася анонімність, підкреслювалася важливість та цінність відповідей респондента.

Передбачено, що форми анкет опитувальників мають пройти належну

процедуру розроблення і апробації (пілотування), з метою забезпечення їх валідності і надійності. Саме тому перед проведенням анкетування зі здобувачами вищої освіти та викладачами закладів вищої освіти було проведено одне пробне анкетування з науково-педагогічним працівником, та одне пробне анкетування із здобувачем вищої освіти. Відповідно до цього було вдосконалено формування запитань, щоб вони були зрозумілими, проаналізовані та вилучені зайві питання.

Проведення фокус-групи з учасниками освітнього процесу використовували з метою уточнення результатів опитування. Фокус-група передбачає відбір учасників та розробку сценарію її проведення. Враховуючи обмеження можливості дослідження в умовах воєнного стану, ми проводили фокус-групи з використанням платформи Zoom). Цей інструмент дослідження дає змогу швидко одержати інформацію, уточнити й проаналізувати педагогічні явища в конкретних педагогічних ситуаціях.

Враховуючи обмежені можливості дослідження в умовах воєнного стану, ми проводили фокус-групу з використанням платформи Zoom. Цей інструмент дослідження дав змогу швидко одержати інформацію, уточнити й проаналізувати педагогічні явища в конкретних ситуаціях, педагогічних зокрема.

Організація емпіричного дослідження передбачала такі етапи:

1. Підготовчий етап.
 - 1.1. Розроблення інструментарію (методики та методів емпіричного дослідження). Переведення опитувальників в електронну форму.
 - 1.2. Апробація опитувальників для різних категорій учасників освітнього процесу.
 - 1.3. Визначення кількості респондентів та пошук можливостей комунікації і взаємодії з ними в реаліях воєнного часу.
2. Основний етап.
 - 2.1. Опитування здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей.
 - 2.2. Опитування науково-педагогічних працівників ЗВО.

2.3. Опитування здобувачів вищої освіти непедагогічних спеціальностей.

2.4. Проведення фокус-групи здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей.

3. Заключний етап.

3.1. Обробка, співставлення, порівняння та аналіз отриманих у ході дослідження результатів.

Задля забезпечення репрезентативності результатів опитування базами емпіричного дослідження стали 20 закладів вищої освіти України. Їх перелік поданий у додатку Г.

У опитуванні взяли участь 119 здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей, 77 викладачів ЗВО та 125 здобувачів вищої освіти непедагогічних спеціальностей ЗВО України. Емпіричне дослідження було проведене дистанційно за допомогою сервісів Google Forms, платформи Zoom та мережі інтернету.

Розглянемо результати емпіричного дослідження. Параграф 2.2. присвячений аналізу ставлення до академічної доброчесності здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей та науково-педагогічних працівників ЗВО. У параграфі 2.3. ми здійснили спробу порівняти ставлення до академічної доброчесності здобувачів вищої освіти педагогічних та непедагогічних спеціальностей.

2.2. Ставлення до академічної доброчесності учасників освітнього процесу в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю

Основними учасниками освітнього процесу у закладах вищої освіти є науково-педагогічні працівники та здобувачі вищої освіти. Проаналізуємо ставлення цих двох груп до академічної доброчесності в процесі реалізації ОПП педагогічного профілю.

Зазначимо, що 65,5 % здобувачів освіти педагогічних спеціальностей вперше зустрілись з поняттям «академічна доброчесність» саме у ЗВО (Рис. 2.1).

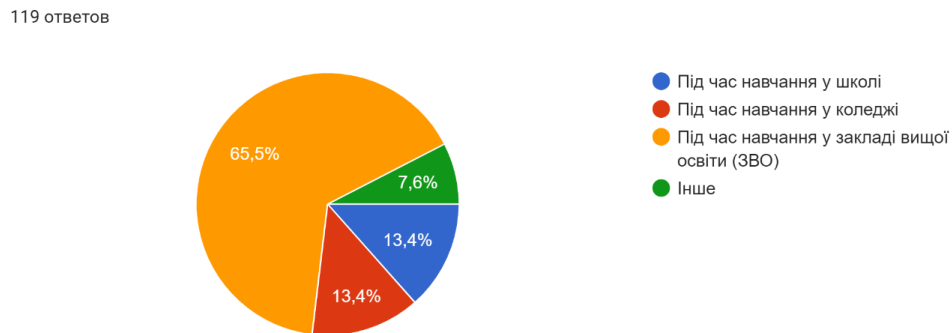

Рис. 2.1. Результати опитування здобувачів освіти педагогічних спеціальностей щодо ознайомлення з поняттям АДЧ

Тенденція активної участі саме ЗВО в популяризації цього питання, їх залучення до міжнародних проєктів, що ми спостерігаємо в останні роки, може бути поясненням цього.

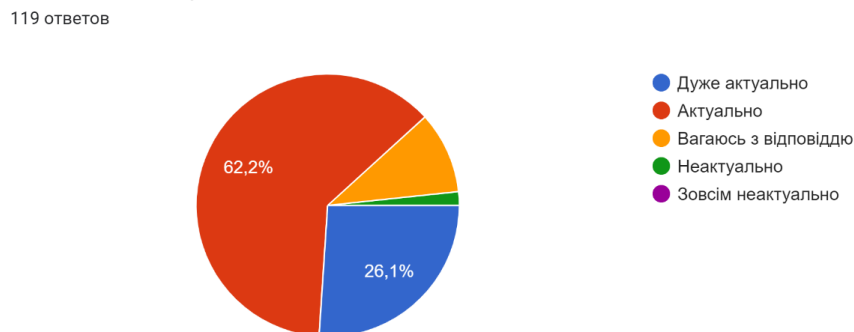

Рис. 2.2. Результати опитування здобувачів освіти педагогічних спеціальностей щодо актуальності дотримання академічної доброчесності

Порівняємо розуміння актуальності академічної доброчесності викладачами та студентами. Дуже актуальним дотримання академічної доброчесності вважають 26,1 % студентів, 62,2% респодентів зазначають, що це актуально (Рис. 2.2). Натомість серед викладачів 55,7 % вказали на те, що це дуже актуально, а 42,9 % зазначили, що це актуально (Рис. 2.3).

77 ответов

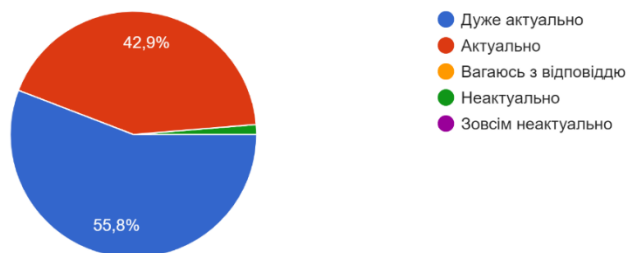

Рис. 2.3. Результати опитування НППІ щодо актуальності дотримання академічної доброчесності

Порівняємо розуміння учасниками освітнього процесу змісту поняття академічної доброчесності через усвідомлення процедур, що входять у це поняття.

62,3 % викладачів та 55,6 % студентів погодилися з тим, що дотриманням академічної доброчесності передбачає обов'язкове дотримання норм законодавства про авторське право, надання достовірної інформації щодо використаних методик та посилання на джерела інформації у разі її використання. І хоча серед здобувачів освіти 38,3% показали розуміння важливості самостійного виконання навчальних завдань, ще великий відсоток при можливості скористається чужими напрацюваннями при виконанні самостійної роботи. Майже половина респондентів допускає можливість нечесної академічної поведінки, якщо це полегшує здобуття освіти. Цей факт викликає занепокоєння і свідчить про необхідність змін щодо пошуку методів формування етичних цінностей у здобувачів освіти.

20,8 % викладачів зазначили обов'язковість здійснення контролю за дотриманням АДЧ зі сторони здобувачів освіти. Можливо, це ще прояви освітньої політики минулого століття, коли в освітньому середовищі дійсно панувала думка, що саме викладачі несуть відповідальність за прояви неетичної поведінки студентів під час навчання.

Наступне питання розкрило погляд учасників освітнього процесу щодо принципів дотримання академічної доброчесності .

119 ответов

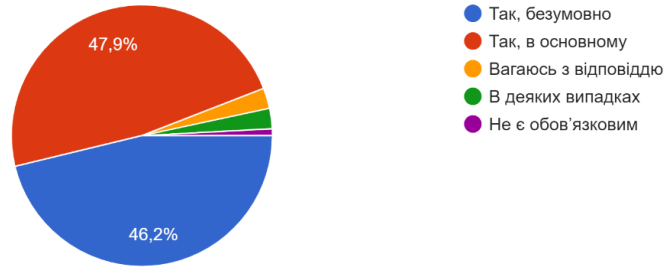

Рис. 2.4. Результати опитування здобувачів освіти педагогічних спеціальностей щодо обов'язкового дотримання академічної доброчесності

Спостерігаємо розходження у позиціях майбутніх педагогів та викладачів. Більшість студентів погоджуються щодо обов'язковості дотримання академічної доброчесності. Але кількість тих, хто вважає це безумовним (46,2 %) та тих, хто зазначає цю вимогу як «в основному» (47, %) приблизно однакова (Рис. 2.4.). Натомість безумовність дотримання АДЧ зазначає 83,1 % НПП, і лише 15,6 % розуміють це як «в основному» (Рис. 2.5.).

77 ответов

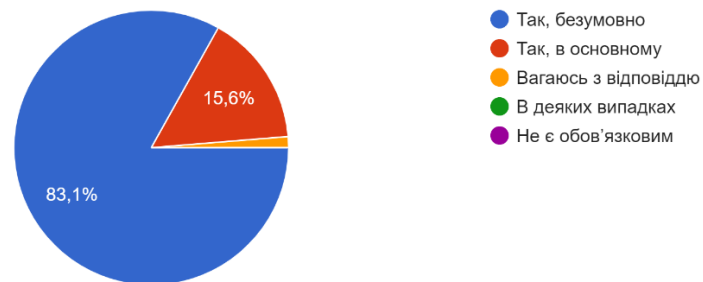

Рис. 2.5. Результати опитування НПП, щодо обов'язкового дотримання АДЧ

Наступними дзеркальними питаннями були: «Як часто Ви нагадуєте студентам про необхідність дотримання норм АДЧ?» та «Як часто ваші викладачі нагадують студентам про необхідність дотримання норм АДЧ?». 80,5 % викладачів та 53,1 % студентів відповіли «Так, часто»; 14,3 % та 29,6 % відповідно викладачів та студентів сказали «Так, іноді». Тобто НПП вважають, що вони нагадують про АДЧ частіше студентів.

119 ответов

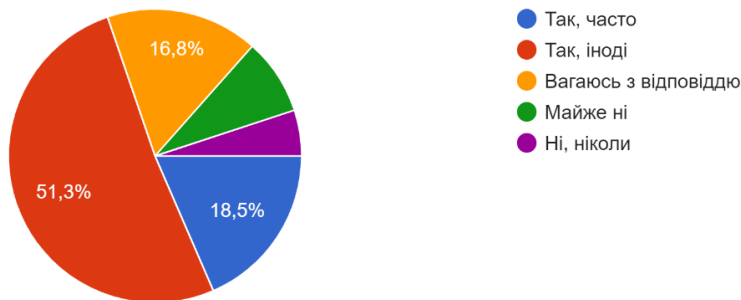

Рис. 2.6. Результати опитування здобувачів освіти педагогічних спеціальностей щодо морального дискомфорту при порушенні АДЧ

Важливим для розуміння ставлення до АДЧ вважаємо такий показник як відчуття морального дискомфорту при порушенні АДЧ. У параграфі 1.1. ми зазначали про ціннісний (етичний) підхід до цієї проблеми. Спостерігаємо різну різницю у позиціях НПП та здобувачів. Лише 18,5 % здобувачів зазначають, що часто відчувають моральний дискомфорт при порушенні АДЧ, більшість (51,3 %) відчувають його іноді (Рис. 2.6.). Непокоїть те, що 16,8 % студентів вагаються з відповіддю на це питання. Натомість 59,7 % викладачів часто перебувають у стані морального дискомфорту при виявленні академічної недоброчесності студентів (Рис. 2.7.).

77 ответов

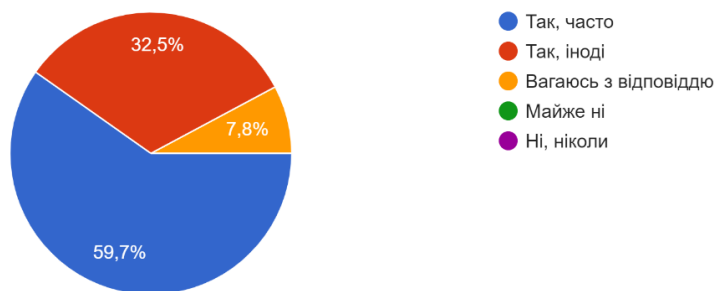

Рис. 2.7. Результати опитування НПП щодо морального дискомфорту при виявленні академічної недоброчесності студентів

Розповсюдженим порушенням АДЧ у сучасній освітній практиці, на жаль, є списування. На питання «Чи доводилося Вам інколи не помічати, що студенти списують?» 61 % і 9,1 % викладачів відповідно дали відповіді

«Так, іноді», «Так, часто». Порівняємо ці дані з відповідями студентів. 32,8 % студентів на запитання «Чи дозволяють Ваші викладачі списувати?» дали відповідь «Майже ні»; і лише 31,9 % студентів відповіли «Ні, ніколи». Таким чином, учасники освітнього процесу поблажливо ставляться до цього виду порушення АДЧ.

Розглянемо проблему списування серед інших академічних проступків. За результатами опитування викладачів, саме списування посідає 1 місце серед видів порушень АДЧ. На 2 місці – академічний плагіат, на 3 – обман, фабрикація. Натомість більшість опитаних студентів, визнаючи, що припускались списування, категорично заперечують (варіант «Ні, ніколи») використання академічного плагіату, обману та фабрикації.

Спеціальним питанням нашого дослідження було визначення чинників академічних проступків. За результатами ранжування відповідей викладачів стосовно причин порушень АДЧ студентами серед 11 запропонованих чинників академічних проступків маємо наступне:

- 1 місце – Лінощі студентів;
- 2 місце – Низький рівень вмотивованості та інтересу до навчання;
- 3 місце – Небажання вчитися та отримувати нові знання;
 - Незнання правил цитування;
- 4 місце – Брак часу на виконання навчальних завдань;
 - Звичка до певних дій.

В свою чергу студенти розподілили чинники своїх академічних проступків наступним чином:

- 1 місце – Брак часу на виконання навчальних завдань;
- 2 місце – Велике навчальне навантаження;
- 3 місце – Занадто складні завдання;
- 4 місце – Лінощі.

Бачимо, що рейтинги чинників порушень АДЧ студентами у викладачів та здобувачів не співпадають. Якщо НПП перші місця віддають чинникам «Лінощі студентів» та «Низький рівень вмотивованості та інтересу

до навчання», то у здобувачів рейтинг причин порушень очолюють чинники «Брак часу на виконання навчальних завдань» та «Велике навчальне навантаження».

119 ответов

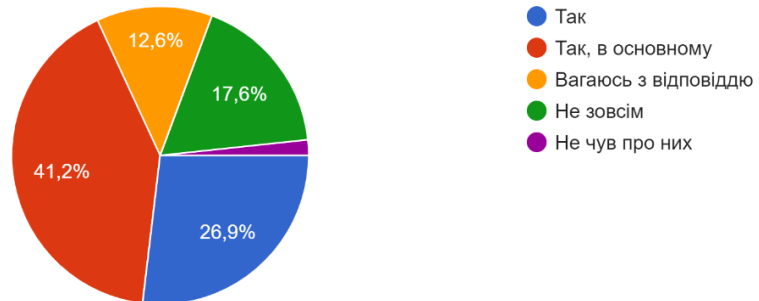

Рис. 2.8. Результати опитування здобувачів освіти педагогічних спеціальностей щодо знання видів відповідальності при порушенні АДЧ

У зв'язку з вивченням питання про знання видів порушення АДЧ, необхідно розглянути питання знання учасниками освітнього процесу видів академічної відповідальності за ці порушення. Чітко відповідають «Так» на це запитання 57,1 % НПП (Рис. 2.9) і лише 26,9 % здобувачів (Рис. 2.8). В основному зазначають ці знання 41,2 % студентів. Але 12,6 % здобувачів педагогічних спеціальностей вагаються з відповіддю, 17,6 % зазначають, що не зовсім знають. Розглядаємо отримані нами дані як підґрунтя необхідності освітньої та просвітницької діяльності ЗВО з цих питань.

77 ответов

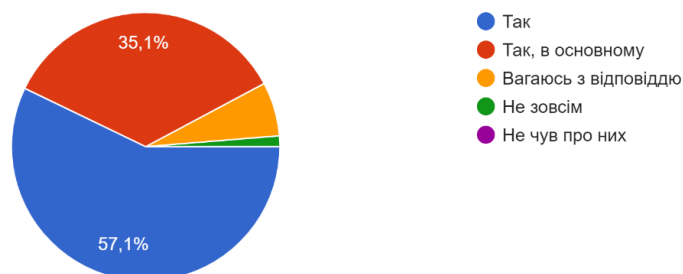

Рис. 2.9. Результати опитування НПП стосовно знання видів академічної відповідальності за порушення АДЧ

Окремий розділ опитувальників присвячений вивченню практик ЗВО щодо підтримки та формування АДЧ у здобувачів вищої освіти. 94,5 %

викладачів відповіли, що в ЗВО з певною регулярністю («так, часто» - «так, іноді») проводяться інформаційні заходи, присвячені темі академічної доброчесності. 62,9 % студентів підтвердили це. Проте 29,6 % респондентів-студентів, які вагалися з відповіддю, розцінюємо як тривожний показник. Адже майже 30 % майбутніх педагогів не підтверджують проведення заходів з підтримки та популяризації АДЧ у ЗВО.

Ми співставили відповіді учасників освітнього процесу на запитання: «Чи берете Ви участь у заходах, що популяризують принципи академічної доброчесності?». 88,3% викладачів написали «Так, часто» або «Так, іноді» і лише незначний відсоток зазначили «Майже ні», «Ні, ніколи». Серед студентів на це запитання відповіді були менш однозначні та розфокусувалися наступним чином: 8,6 % «Так, часто», 24,7 % «Так, іноді», 25,9 % вагалися з відповіддю, 22,2 % «Майже ні», 18,5 % «Ні, ніколи». І тоді виникає запитання: «А хто ж бере участь у заходах, що популяризують принципи академічної доброчесності?».

Аналогічна ситуація щодо наявності у ЗВО затвердженого положення або кодексу академічної доброчесності. Майже 100 % викладачів підтвердили наявність внутрішніх нормативних документів. Натомість цей факт підтвердили лише 60,5 % студентів, а 38,3 % відповіли «Не знаю». Ось, мабуть, чому й рівень обізнаності щодо академічної доброчесності, академічних проступків, академічної відповідальності у викладачів вищий.

Оскільки предметом нашого дослідження є вивчення питань формування АДЧ у здобувачів педагогічних спеціальностей, тобто при реалізації ОПП педагогічного профілю, ми спеціально вивчили ставлення учасників освітнього процесу до питання обов'язковості цієї якості у педагога.

119 ответов

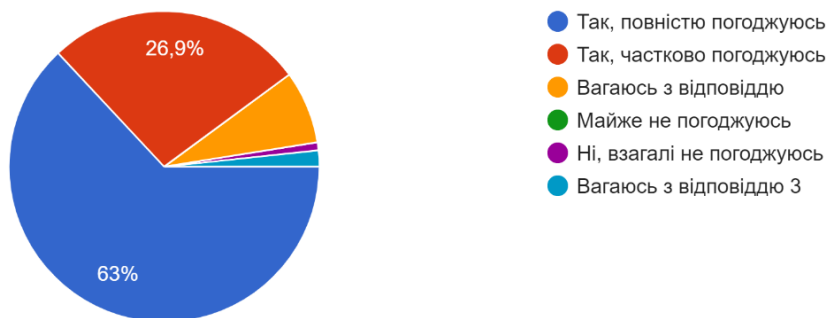

Рис. 2.10. Результати опитування здобувачів освіти педагогічних спеціальностей відносно формування педагогом АДЧ у учнів (студентів)

Якщо 85,7 % викладачів повністю погоджуються з тим, що академічна доброчесність педагога є обов'язковою умовою формування цієї якості у учнів (студентів), то серед здобувачів освіти повністю з цим погоджуються лише 63 % респондентів, 26,9 % частково погоджуються.

77 ответов

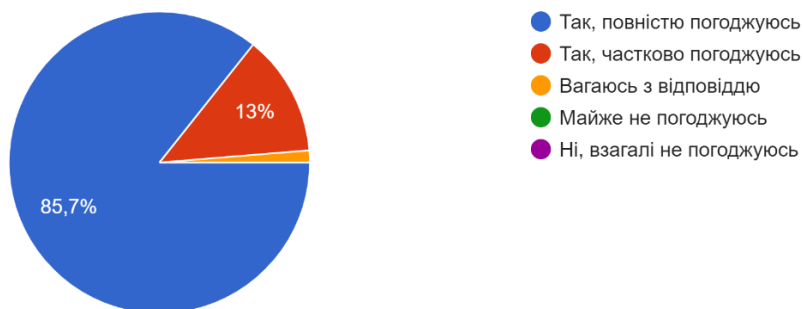

Рис. 2.11. Результати опитування НПП відносно формування педагогом академічної доброчесності у учнів (студентів)

Отримані дані свідчать про недостатнє усвідомлення здобувачами освіти питань академічної доброчесності та пов'язаних з ними далекоглядних наслідків (Рис. 2.10 та Рис. 2.11).

Серед запропонованих шляхів формування академічної доброчесності і викладачі, і студенти називають: «Інформаційно-роз'яснювальну роботу», «Перевірку студентських робіт на унікальність тексту», «Введення нових навчальних курсів з питань академічної доброчесності».

2.3. Ставлення до академічної доброчесності здобувачів вищої освіти педагогічних і непедагогічних спеціальностей

Співставимо ставлення здобувачів вищої освіти педагогічних і непедагогічних спеціальностей до академічної доброчесності.

65,5 % студентів педагогічних спеціальностей вперше зустрілись з поняттям «академічна доброчесність» (Рис. 2.1) та 60,9 % студентів непедагогічних спеціальностей (Рис. 2.12) у ЗВО. Отже, популяризація цієї чесноти в освітньому середовищі ЗВО вже сприяє певним позитивним результатам.

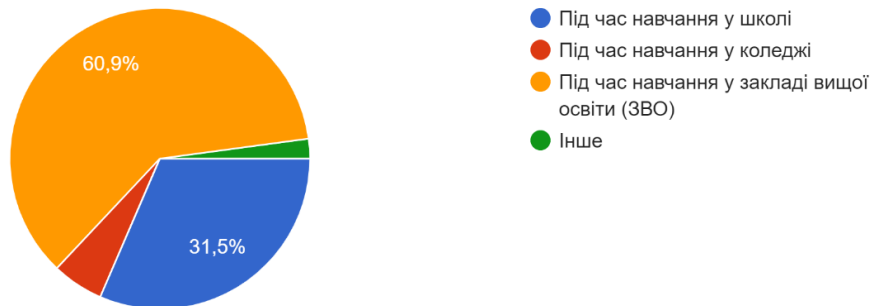

Рис. 2.12. Результати опитування здобувачів освіти непедагогічних спеціальностей щодо ознайомлення з поняттям АДЧ

28,4 % студентів педагогічних спеціальностей вважають дуже актуальним питання дотримання студентами принципів АДЧ, 59,3 % - актуальним; 11,1 % вагаються з відповіддю. Серед студентів непедагогічних спеціальностей 33,6 % вважають це питання дуже актуальним; 51,3 % дали відповідь актуально, незначний відсоток вважалися з відповіддю.

Відповіді на питання «Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає...» показали, що ці групи респондентів добре обізнані в тому, що саме передбачає дотримання академічної доброчесності. Серед запропонованих варіантів студентами були обрані і самостійне виконання завдань, і дотримання норм закону, і надання достовірної інформації, і необхідність посилення на джерела у разі

використання продуктів інтелектуальної власності.

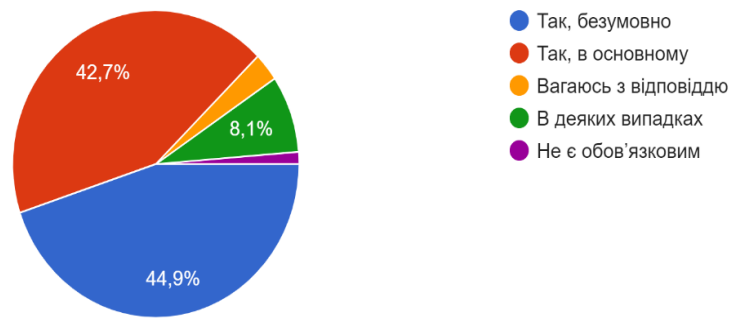

Рис. 2.14. Результати опитування здобувачів освіти непедагогічних спеціальностей, щодо обов'язкового дотримання академічної доброчесності

Наступне питання «Скажіть, будь ласка, чи є для Вас обов'язковим дотримання норм академічної доброчесності?» допомогло визначити розуміння студентами обов'язковості дотримання норм академічної доброчесності, а значить і певною мірою визначити прийняття цінностей та принципів цієї чесноти. Студенти педагогічних спеціальностей відповіли наступним чином: 46,2 % - так, безумовно; 47,9 % - так, в основному (рис. 2.4). Здобувачі освіти непедагогічних спеціальностей на це питання відповіли: 44,9 % - так, безумовно; 42,7 % - так, в основному. 8,1 % респондентів зазначили, що лише в деяких випадках дотримання академічних норм є обов'язковим (рис. 2.14). Це свідчить про ще неповну сформованість розуміння сутті питання обов'язковості дотримання норм академічної доброчесності.

На питання «Як часто ваші викладачі нагадують студентам про необхідність дотримання норм академічної доброчесності?» студенти педагогічних спеціальностей відповіли : 57,1 % - так, часто; 29,4 % - так, іноді; 11,1 % вагаюсь з відповіддю (рис.2.15). Серед відповідей здобувачів освіти непедагогічних спеціальностей: 53,6 % - так, часто; 37,4 % - так, іноді; 9 % респондентів вказали що вагаються з відповіддю (Рис. 2.16).

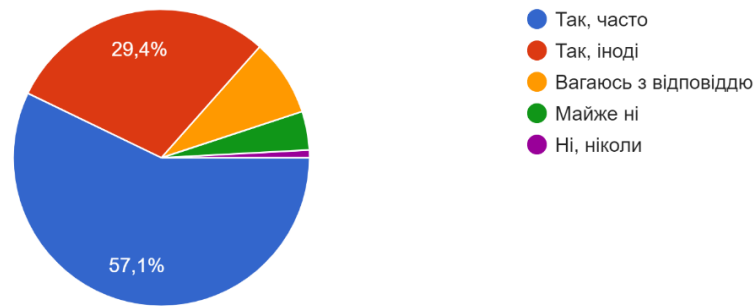

Рис. 2.15. Результати опитування здобувачів педагогічних спеціальностей відносно нагадування викладачами про дотримання принципів АДЧ

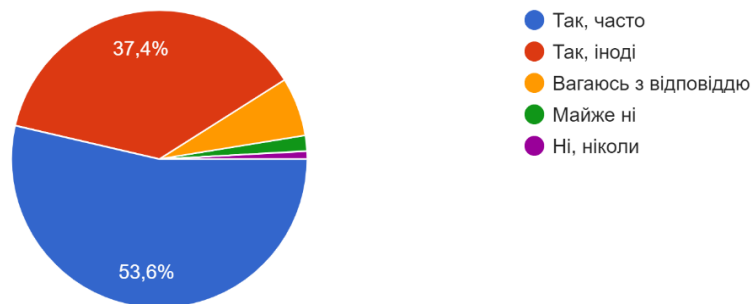

Рис. 2.16. Результати опитування здобувачів непедагогічних спеціальностей відносно нагадування викладачами про дотримання принципів АДЧ

Цікаво було дослідити, чи відчують студенти моральний дискомфорт, скоюючи академічний проступок. На питання «Чи відчуваєте Ви певний моральний дискомфорт, порушуючи принципи академічної доброчесності?» здобувачі освіти педагогічних спеціальностей дали відповіді : 51,3% - «так, іноді»; 16,8% - «вагаюсь з відповіддю» (рис.2.6). Серед студентів непедагогічних спеціальностей - 43,3% вказали «так, іноді»; 21% - «вагаюсь з відповіддю» (Рис.2.17).

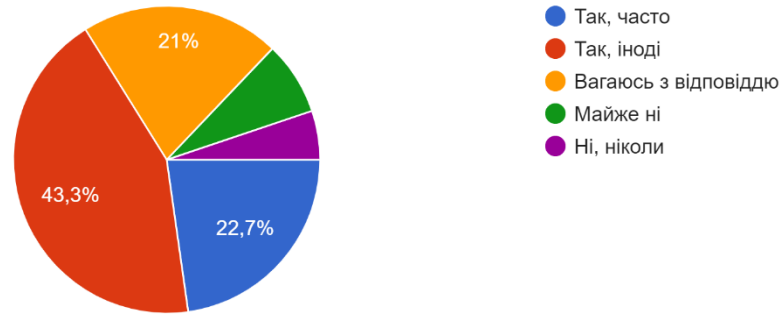

Рис. 2.17. Результати опитування здобувачів освіти непедагогічних спеціальностей щодо морального дискомфорту при порушенні АДЧ

Не менш цікаво було дізнатися, чи дозволяють викладачі своїм студентам порушувати норми та правила академічної доброчесності. На питання «Чи дозволяють Ваші викладачі списувати?» здобувачі освіти педагогічних спеціальностей вказали: 31,9 % ні, ніколи (Рис.2.18), здобувачі освіти непедагогічних спеціальностей: 44,4% ні, ніколи (Рис.2.19).

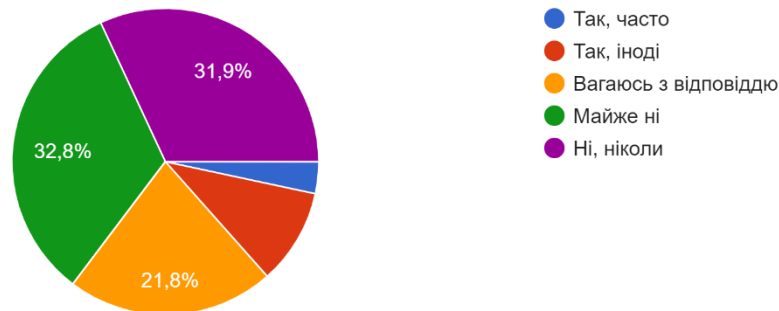

Рис. 2.18. Результати опитування здобувачів освіти педагогічних спеціальностей стосовно дозволу викладачів списувати

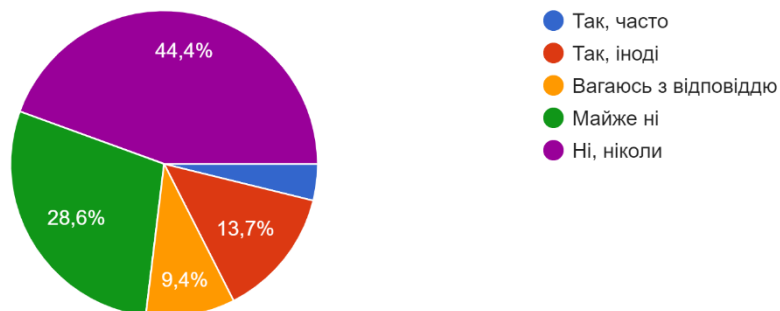

Рис. 2.19. Результати опитування здобувачів освіти непедагогічних спеціальностей стосовно дозволу викладачів ЗВО списувати

Відповіді на питання «Що, на Ваш погляд, є порушення академічної доброчесності?» показали, що серед запропонованих видів порушень академічної доброчесності 27,2 % здобувачів освіти педагогічних спеціальностей та 34,5 % непедагогічних спеціальностей вибрали всі перелічені пункти. Студенти непедагогічних спеціальностей виявили кращі знання видів порушень. Так, 56,9 % здобувачів освіти непедагогічних спеціальностей і 43,2 % здобувачів освіти педагогічних спеціальностей вказали на те, що списування є порушенням академічної доброчесності.

На питання «Чи змушують перелічені чинники вдаватись студенту до практик академічної недоброчесності?» здобувачами освіти двох груп 1 місце було віддано категорії - брак часу. Студенти педагогічних спеціальностей серед чинників вказали ще на лінощі. Ця група показала рівень вмотивованості вище, ніж групи студентів непедагогічних спеціальностей.

Ми встановили, що значний відсоток респондентів не ознайомлені з видами академічної відповідальності за порушення АДЧ. 17,6 % здобувачів освіти педагогічних спеціальностей (Рис. 2.8), та 9,4 % здобувачів освіти непедагогічних спеціальностей показали, що не зовсім обізнані в цьому питанні (Рис. 2.20.).

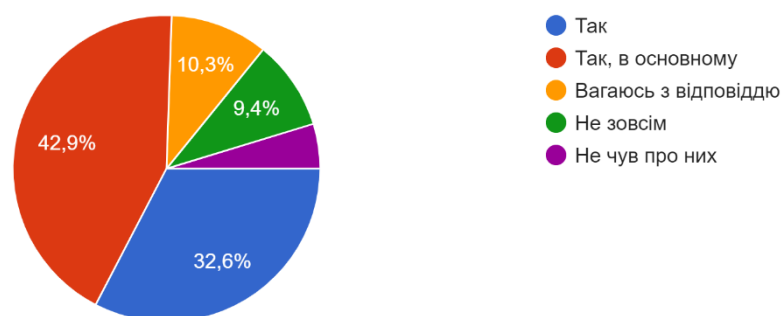

Рис. 2.20. Результати опитування здобувачів освіти непедагогічних спеціальностей стосовно знання видів академічної відповідальності

34,5 % студентів педагогічних спеціальностей та 25,5 % студентів непедагогічних спеціальностей не ознайомлені з наявною нормативною базою ЗВО стосовно питань АДЧ (Рис.2.21 та рис.2.22).

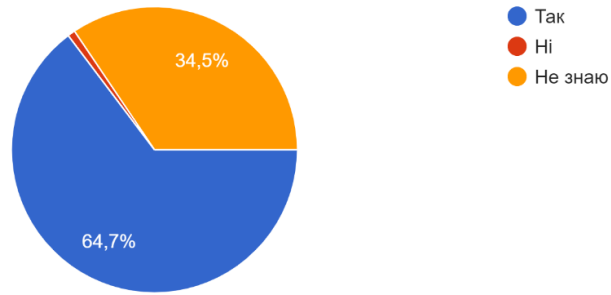

Рис. 2.21. Результати опитування здобувачів освіти педагогічних спеціальностей, стосовно наявності Кодексу АДЧ в закладі освіти

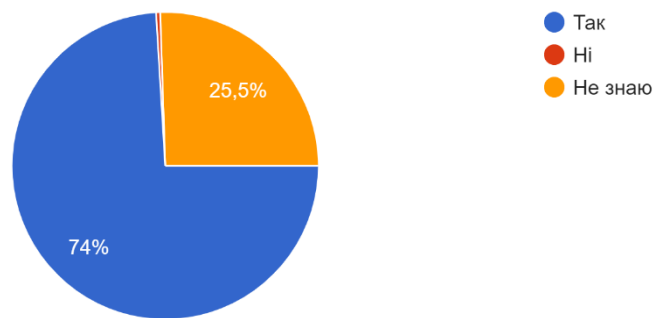

Рис. 2.22. Результати опитування здобувачів освіти непедагогічних спеціальностей, стосовно наявності Кодексу АД в закладі освіти

На питання «Скажіть, будь ласка, чи проводяться у вашому закладі інформаційні заходи, присвячені темі академічної доброчесності?» вагаються з відповіддю 25,2 % студентів педагогічних спеціальностей та 20,4 % студентів непедагогічних спеціальностей (Рис. 2.23 та рис. 2.24).

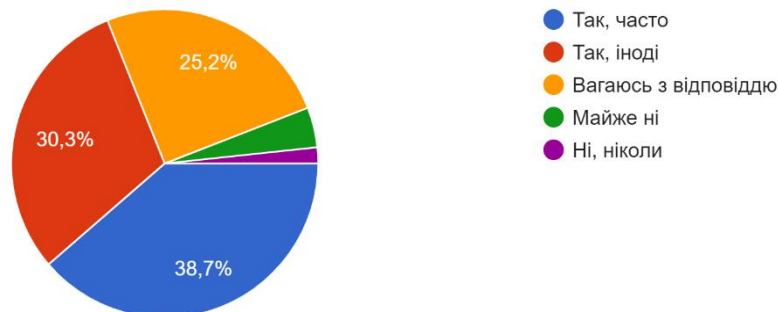

Рис. 2.23. Результати опитування здобувачів освіти педагогічних спеціальностей стосовно інформаційних заходів, присвячених АДЧ

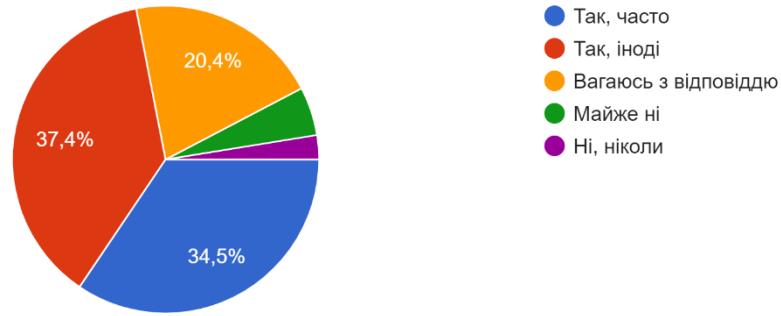

Рис. 2.24. Результати опитування здобувачів освіти непедагогічних спеціальностей стосовно інформаційних заходів, присвячених АДЧ

Серед здобувачів освіти педагогічних спеціальностей 26,1 % вагаються з відповіддю стосовно участі у заходах, що популяризують принципи академічної доброчесності; 20,2 % відповіли, що майже не беруть участі (Рис. 2.25).

Лише 15,3 % студентів непедагогічних спеціальності вказали, що часто беруть участь у таких заходах, 28,6 % - іноді (Рис. 2.26).

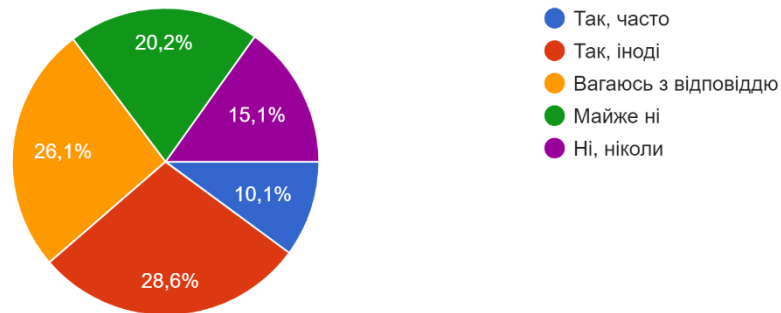

Рис. 2.25. Результати опитування здобувачів освіти педагогічних спеціальностей, стосовно участі в заходах присвячених АДЧ

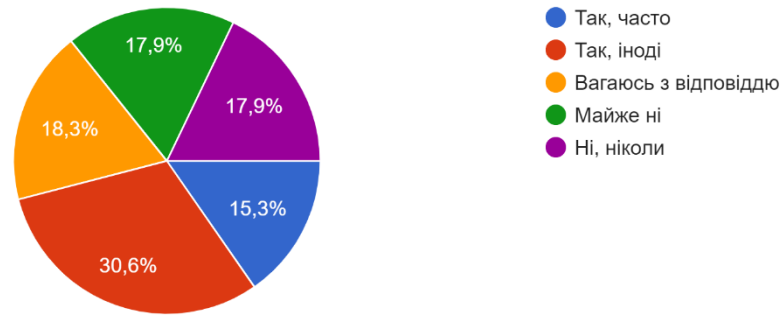

Рис. 2.26. Результати опитування здобувачів освіти педагогічних спеціальностей, стосовно участі в заходах присвячених АДЧ

Узагальнення отриманих результатів дозволяє констатувати, що за всіма тематичними блоками опитування, на жаль, здобувачі вищої освіти педагогічних спеціальностей не демонструють переваг стосовно знання та підтримання академічної доброчесності перед здобувачами непедагогічних спеціальностей.

Висновки до розділу 2

Методика дослідження ставлення учасників освітнього процесу до академічної доброчесності включає декілька методів, зокрема, опитування у формі анкетування, бесіди, інтерв'ю; проведення фокус-груп; аналіз ситуацій етичного спрямування та інші. Ми використали анкетування різних категорій учасників освітнього процесу: здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей, здобувачів вищої освіти непедагогічних спеціальностей, науково-педагогічних працівників.

У нашому дослідженні ми використовували дзеркальний метод опитування, що дозволяє співставити відповіді здобувачів вищої освіти педагогічних та непедагогічних спеціальностей, а також порівняти їх з відповідями на аналогічні запитання викладачів (науково-педагогічних працівників).

У результаті емпіричного дослідження було встановлено, що існує різниця у ставленні до питань академічної доброчесності викладачів та

студентів. Більшість здобувачів вперше зустрілись з поняттям «академічна доброчесність» у ЗВО. Викликає занепокоєння те, що майже половина респондентів допускає можливість нечесної академічної поведінки, якщо це полегшує здобуття освіти.

Узагальнення отриманих емпіричних результатів дозволяє констатувати більше усвідомлення актуальності питань академічної доброчесності викладачами, ніж студентами. Серед чинників, що сприяють порушенню академічної доброчесності, одне з перших місць належить чиннику «Лінощі». Разом з тим треба звернути увагу, що основними чинниками порушень, на думку студентів, є брак часу та велике навчальне навантаження.

У роботі з формування академічної доброчесності треба враховувати, що третина студентів не знайомі або не впевнені у знаннях видів академічної відповідальності.

Аналіз участі різних категорій учасників освітнього процесу у заходах щодо підтримки та популяризації академічної доброчесності говорить про значну більшу участь у них викладачів.

Отримані дані емпіричного дослідження стали основою для визначення шляхів оптимізації процесу формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю (у аудиторній та позааудиторній роботі).

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

3.1. Система роботи закладу вищої освіти щодо підтримки академічної доброчесності учасників освітнього процесу

Заклади вищої освіти повинні спрямувати сили на формування культури академічної чесності, виховання вмотивованого студента заради власного іміджу, адже кількість порушень академічних принципів є значно меншою у тих закладах вищої освіти, де розроблена відповідна нормативно-правова база: рекомендації, правила, положення, декларації, кодекси. Так, університети Європи мають «Етичні кодекси», які чітко регламентують принципи освітньої діяльності. Вони встановлюють правила та норми етичної поведінки для викладачів та студентів. Органи управління закладу вищої освіти є відповідальними за виконання вимог законодавства щодо забезпечення академічної доброчесності, розроблення і практичну реалізацію політик і процедур внутрішнього забезпечення якості вищої освіти, зокрема у частині забезпечення академічної доброчесності.

Ми здійснили спробу розглянути систему роботи закладу вищої освіти щодо підтримки академічної доброчесності учасників освітнього процесу з урахуванням специфіки педагогічних спеціальностей. Правильно побудована система роботи закладу вищої освіти щодо підтримки академічної доброчесності учасників освітнього процесу з урахуванням специфіки педагогічних спеціальностей передбачає:

- розробку та впровадження нормативної бази (кодекси, положення, підписання декларацій);
- створення спеціальних органів (груп сприяння академічної

добročесності, етичні комісії);

- проведення заходів з популяризації академічної доброчесності під час організації освітнього процесу та у позааудиторній роботі зі здобувачами вищої освіти.

Аналіз практик кращих університетів світу дає змогу запропонувати такі рекомендації ЗВО України:

- передбачити в освітньому процесі можливість ознайомлення здобувачами вищої освіти з поняттям «академічна доброчесність», видами її порушень та відповідальністю у разі їх виявлення. Враховувати, що формування системи забезпечення академічної доброчесності – це процес довготривалий, який передбачає не лише окреслення, фіксацію, але й свідоме та вільне прийняття її принципів усіма членами освітнього процесу. Академічні норми та принципи (через процес інтеріоризації) повинні стати частиною внутрішньої структури свідомості кожного учасника освітнього процесу внаслідок освоєння особистістю того, що спочатку було для неї зовнішньою вимогою;

- акцентувати увагу на тому, що ціннісною складовою частиною корпоративної культури ЗВО мають стати принципи академічної доброчесності (справедливість, довіра, повага, чесність, відповідальність, мужність), які забезпечують високі моральні стандарти та є гарантом якісної освіти в ЗВО. Ключові цінності, переконання та норми поведінки, що сприймаються як обов'язкові для осмислення та прийняття усіма членами університетської спільноти, створюють відчуття єдності та відданості спільній місії підготовки висококваліфікованих фахівців;

- враховувати, що процес формування системи забезпечення академічної доброчесності має циклічний характер, потребує системного впровадження, нормативно регулюється і забезпечується постійним моніторингом результатів;

- акцентувати увагу на тому, що важливою умовою запровадження принципів академічної доброчесності є залученість всіх учасників процесу.

Особливу роль у процесі розвитку академічної доброчесності має відігравати студентське самоврядування, яке би просувало ідею, що академічна доброчесність є інструментом якості вищої освіти, а в подальшому - успіху в професійній діяльності та відповідальній громадянській позиції.

3.2. Формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти під час організації освітнього процесу

Формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю передбачає використання всіх форм організації освітнього процесу, а саме:

- навчальні заняття;
- самостійна робота;
- практична підготовка;
- контрольні заходи.

Заклади вищої освіти можуть запроваджувати окремі навчальні дисципліни, наприклад, «Академічна доброчесність», «Основи академічного письма» та інші.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Основи академічного письма» є українськомовна академічна комунікація. Навчальна дисципліна «Основи академічного письма» може бути як обов'язковою, так і складовою частиною блоку вибіркових дисциплін та взаємопов'язана з опануванням курсів загальнопедагогічного та спеціального блоків. Оволодіння теоретичними знаннями, спеціальними компетентностями з академічного письма сприятиме формуванню академічної грамотності здобувачів вищої освіти, що є складником академічної культури.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Загальні основи академічного письма

2. Робота з джерелами інформації.

Метою навчальної дисципліни «Основи академічного письма» є формування академічної культури здобувачів вищої освіти.

Завдання навчальної дисципліни:

- сприяти усвідомленню академічної доброчесності як особистісної компетентності;
- формувати академічну грамотність, що дозволяє критично оцінювати інформаційні ресурси, відбирати й трансформувати інформацію, створювати власний інтелектуальний продукт;
- сприяти оволодінню здобувачами вищої освіти навичками писемного і усного наукового мовлення;
- формувати здатність презентувати результати академічної діяльності;
- формувати здатність ефективно обмінюватися знаннями в умовах професійної комунікації.

Очікувані результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні знати:

- основні ознаки та специфічні мовні засоби наукового стилю української мови;
- жанри академічних текстів;
- правила логічної, структурно-композиційної організації академічного тексту;
- різновиди плагіату і правила його запобігання;
- правила цитування і покликання.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні вміти:

- визначати форми і функції академічної комунікації;
- користуватися базами даних наукової та освітньої інформації, формувати інформаційний контент;
- критично оцінювати інформаційні ресурси, відбирати, інтерпретувати й трансформувати інформацію;

- здійснювати бібліографічний пошук, укладати бібліографію дослідницької роботи;
- писати різні види академічних текстів;
- презентувати результати академічної діяльності.

Ми розробили модуль «Академічна доброчесність», який може стати частиною таких курсів як «Основи академічного письма», «Педагогічна майстерність та етика викладача». Його можна розширити до самостійного освітнього компоненту, який може бути вибірковою дисципліною.

Метою модулю є формування знань про принципи академічної доброчесності, види порушень академічної доброчесності та види академічної відповідальності; розвиток мотивації дотримання культури академічної доброчесності.

У змісті модулю передбачено опрацювання основних питань, які забезпечують основу відповідної компетентності.

У темі 1 «Поняття академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин» студенти знайомляться з сутністю поняття «академічна доброчесність». Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти. Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP). Проєкт «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти»/ Academic Integrity and Quality Initiative. Відкритий всеукраїнський студентський конкурс проєктів соціальної реклами «Чесність починається з тебе».

У темі 2 розглядаються нормативні документи щодо академічної доброчесності. Питання академічної доброчесності в законодавстві України. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-18. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. №3792-XII. Проєкт Закону

України «Про академічну доброчесність». Етичний кодекс ученого України. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності. Питання академічної доброчесності у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 - 2032 роки. Кодекси академічної доброчесності. Положення стосовно питань академічної доброчесності та запобігання академічному плагіату. Декларації стосовно дотримання академічної доброчесності.

Тема 3 присвячена фундаментальним цінностям академічної доброчесності та етики академічних відносин. Діяльність Міжнародного центру академічної доброчесності. «Фундаментальні цінності академічної доброчесності». Довіра. Чесність. Справедливість. Повага. Відповідальність. Мужність. Принципи академічної доброчесності та етики академічних відносин. Принцип законності. Принцип правдивості. Принцип прозорості. Принцип самовдосконалення та вдосконалення системи. Принцип компетентності. Принцип професіоналізму.

У темі 4 розглядаються види порушень академічної доброчесності та етики академічних відносин під час здійснення освітньої та наукової діяльності. Академічний плагіат. Самоплагіат. Фабрикація. Фальсифікація. Списування. Обман. Хабарництво. Необ'єктивне оцінювання. Надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання. Вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

Тема 5 знайомить з академічною відповідальністю учасників освітнього процесу за порушення академічної доброчесності та етики академічних відносин. Види академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності здобувачами освіти: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження

відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання. Зниження результатів оцінювання контрольної роботи, іспиту, заліку тощо. Призначення додаткових контрольних заходів (додаткові індивідуальні завдання, контрольні роботи, тести тощо). Проведення додаткової перевірки інших робіт авторства порушника. Види академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками закладів освіти: відмова у присудженні ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєного вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Завданням теми 6 є формування знань та вмінь з загальних основ академічного письма. Академічне письмо як один із різновидів наукового (академічного) спілкування. Науковий стиль, науковий текст, академічна комунікація, академічне письмо, академічний текст. Жанри академічних текстів. Первинні і вторинні наукові жанри. Форми наукової комунікації. Загальні вимоги до змісту, оформлення та застосування мультимедійних презентацій. Робота з джерелами інформації. Культура оформлення наукового тексту: цитування й покликання. Національні правила оформлення бібліографічних покликань (чинний ДСТУ 8302:2015 Бібліографічне посилення. Загальні положення та правила складання). Укладання бібліографії. Робота з онлайн-каталогами. Онлайн-каталоги українських бібліотек. Міжнародні онлайн-ресурси. Пошук інформації в інтернеті. Алгоритми написання та оформлення різних видів наукових текстів. Структура та оформлення наукової роботи в текстовому редакторі Microsoft

Word.

Тема 7 знайомить здобувачів вищої освіти з програмами перевірки письмових текстів на унікальність. Онлайн сервіси перевірки на плагіат. Unicheck. Strikeplagiarism.com. Розкривається питання оригінальності наукових робіт.

Програма модулю представлена у додатку Д.

3.3. Формування принципів академічної доброчесності у позааудиторній роботі зі здобувачами вищої освіти

Формування принципів академічної доброчесності у позааудиторній роботі зі здобувачами вищої освіти передбачає залучення здобувачів вищої освіти до різних видів діяльності. Одним із таких видів є участь у групі сприяння академічній доброчесності. Головна мета діяльності Групи сприяння академічній доброчесності – сприяння дотриманню академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин в освітній та науковій діяльності закладу вищої освіти.

Таким чином було б вирішено декілька завдань: інформування студентів щодо академічної доброчесності, розвитку її культури та виховання неприйняття академічних проступків. Саме тому, зміст діяльності групи практично-орієнтований, щоб студенти отримали нові корисні компетентності.

Метою Групи сприяння академічній доброчесності є поглиблення знань з теоретичних питань змісту і структури культури академічної доброчесності у вищій школі, формування норм етичної поведінки в процесі навчання, компетентності майбутніх фахівців у галузі академічного письма. Досягнення мети дисципліни вимагає вирішення наступних завдань:

- сформувати у студентів уявлення про академічну доброчесність, її структурні компоненти, принципи й шляхи реалізації
- розвинути у студентів навички чесної та відповідальної навчально-

дослідницької діяльності;

- виховувати у студентів норми етичної поведінки.

Діяльність групи сприяння академічної доброчесності має сприяти поглибленню розуміння сутності понять «академічна доброчесність», «порушення академічної доброчесності», «академічний проступок»; основоположні принципи академічної доброчесності; документів, що регулюють дотримання академічної доброчесності в Україні та розвинутих країнах; видів академічних проступків: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання; форми академічного плагіату і про шляхи запобігання йому; особливості наукового стилю мовлення; знань структури академічного тексту; видів академічних текстів; правила оформлення наукового тексту.

Позааудиторна діяльність здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей покликана формувати уміння: діяти у професійних і навчальних ситуаціях із позицій академічної доброчесності та професійної етики; шукати, обирати й оцінювати якість джерел; робити нотатки, завжди вказуючи джерело; виділяти головні думки в тексті; підсумовувати текст та ідеї; правильно описувати посилання на джерело; правильно цитувати; формулювати і чітко висловлювати власні думки; вміти виокремити текст цитат у власному тексті; використовувати менеджери цитування для оформлення цитат, посилань і бібліографії за різними стилями; презентувати результати власних досліджень; критично оцінювати свою власну і роботу колег.

Ми розробили програму тижня сприяння академічній доброчесності (Додаток Е). Її мета – популяризація принципів академічної доброчесності серед здобувачів освіти та залучення їх до діяльності щодо сприяння розповсюдження принципів і практик академічної доброчесності.

Програма розроблена таким чином, щоб здобувачі освіти педагогічних спеціальностей залучались до різних форм діяльності, поглиблюючи при цьому знання та формуючи відповідні компетентності.

У перший день тижня передбачено: проведення акції «Доброчесність: цінності в щоденних вчинках»; круглого столу на тему: «Що ти знаєш про академічну доброчесність?»; інтерактивної гри на тему: «Марафон академічної доброчесності»; майстер класу по виготовленню листівок на тему: «Академічна доброчесність – код нації». Різні студентські групи можуть бути залучені до різних видів діяльності.

У другий день тижня передбачено: лекцію-презентацію на тему: «Формування культури академічної доброчесності»; відкритий діалог на тему: «Кодекси поведінки здобувачів освіти. Кодекси академічної доброчесності, етичні кодекси, кодекси честі тощо. Проблеми впровадження»; навчальний воркшоп на тему: «Як захистити себе від академічного шахрайства й самому не стати порушником»; «Скринька ідей» (збір матеріалу для випуску інформаційного бюлетеня на тему: «Академічна доброчесність у студентському просторі»).

На третій день тижня заплановано: лекцію-дискусію на тему: «Роботи на замовлення»; практичний семінар для здобувачів освіти на тему: «Вимоги до письмових робіт та засоби перевірки на плагіат»; інтерактивну гру на тему: «Протидія академічному плагіату»; тренінг на тему: «Електронні освітні ресурси: доступ та відповідальне використання».

На четвертий день тижня передано: ділову гру на тему: Засідання суду по справі «Академічна доброчесність. Стратити не можна, помилувати!»; інтерактивну гру на тему: «Порушення академічної доброчесності: варто чи ні?!»; обговорення методики складання «Кодексу честі» для здобувачів освіти; створення плакатів на тему: «Академічна доброчесність як пріоритет сучасної освіти».

На п'ятий день тижня заплановано: інтерактивну презентацію у Microsoft Sway на тему: «Академічна доброчесність як запорука якості вищої освіти»; спільну працю над проєктом; ментальні карти на тему: «Академічна доброчесність» (у режимі реального часу на платформі інтерактивного інструменту Canva); конкурс на написання кращого сенкану, есе, складання

кросвордів за темою: «Академічна доброчесність»; складання та підписання Декларації про дотримання академічної доброчесності учасника освітнього процесу (за зразком).

Протягом усього тижня охочі мають змогу ознайомитись з літературою та електронними джерелами на тему: «Академічна доброчесність», які мають бути представлені у читальному залі бібліотеки закладу освіти.

З метою формування культури академічної доброчесності у здобувачів освіти у позааудиторній роботі ми розробили кураторську годину на тему: «Академічна доброчесність» (Додаток Є). Ми передбачили і апробували онлайн формат її проведення з урахуванням обставин воєнного стану.

Ці форми були апробовані нами у Одеському педагогічному фаховому коледжі під час асистентської практики.

Висновки до розділу 3

Ми здійснили спробу розглянути систему роботи закладу вищої освіти щодо підтримки академічної доброчесності учасників освітнього процесу з урахуванням специфіки педагогічних спеціальностей. Правильно побудована система роботи закладу вищої освіти щодо підтримки академічної доброчесності учасників освітнього процесу з урахуванням специфіки педагогічних спеціальностей передбачає:

- розробку та впровадження нормативної бази (кодекси, положення, підписання декларацій);
- створення спеціальних органів(груп сприяння академічної доброчесності, етичні комісії);
- проведення заходів з популяризації академічної доброчесності під час організації освітнього процесу та у позааудиторній роботі зі здобувачами вищої освіти.

Основними шляхами оптимізації процесу формування академічної

доброчесності у здобувачів вищої освіти ми вважаємо внесення відповідних елементів у зміст освіти. Ми розробили модуль «Академічна доброчесність», який може стати частиною таких курсів: «Основи академічного письма», «Педагогічна майстерність та етика викладача». Його можна розширити до самостійного освітнього компонента, який може бути вибірковою дисципліною в подальшому.

Враховуючи персоніфіковану характеристику академічної доброчесності та особливості педагогічних спеціальностей, ми запропонували шляхи формування чи сприяння академічної доброчесності, використовуючи можливості позааудиторної роботи, зокрема, розробку тижня сприяння академічній доброчесності та кураторську годину на тему «Академічна доброчесність». Ці форми були апробовані нами у Одеському педагогічному фаховому коледжі.

Подальші напрямки дослідження вбачаємо у конкретизації особливостей системи та розробці інструментів сприяння академічній доброчесності у педагогічних закладах вищої освіти.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У магістерському дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і практичне розв'язання наукової проблеми формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти в процесі реалізації освітньо-професійної програми педагогічного профілю. Проведений аналіз та узагальнення здобутих результатів дослідження дають підстави зробити такі висновки:

На підґрунті аналізу зарубіжних та вітчизняних наукових джерел, нормативних документів, електронних ресурсів було уточнено сутність основних понять дослідження, а саме «академічна доброчесність», «формування академічної доброчесності». Аналіз теоретичних джерел дозволяє констатувати існування різних підходів до визначення поняття «академічна доброчесність». Основними з них є нормативний, ціннісний (етичний) та компетентнісний.

Виникнення поняття «академічна доброчесність» пов'язано із діяльністю американських учених другої половини ХХ ст., а його автором вважають Д. Л. Мак'Кейба (McCabe D. L.). На відміну від закордонної практики в Україні це поняття увійшло у вжиток набагато пізніше. У 2017 р. термін був закріплений Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII, що є унікальним в світовій законодавчій практиці.

Академічна доброчесність – сукупність принципів ціннісного характеру, таких як чесність, довіра, справедливість, повага, рівність та відповідальність, що закріплені у спеціальних нормативних документах міжнародного, державного та місцевого рівнів, їх дотримання та функціонування в академічному середовищі в процесах навчальної, викладацької та наукової діяльності.

Система забезпечення академічної доброчесності є одним із ключових складників системи внутрішнього забезпечення якості освіти, визначає загальноприйняті світовою спільнотою стандарти здійснення освітньої та

наукової діяльності учасниками освітнього процесу з дотриманням при цьому основних моральних і правових норм академічної поведінки. Процеси формування, підтримки, розвитку, корекції, забезпечення академічної доброчесності розглядається нами як один із механізмів внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Освітньо-професійні програми підготовки здобувачів педагогічних спеціальностей мають передбачати цей аспект як у завданнях та змісті, так і в організації освітнього процесу. Формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти педагогічного профілю має свої особливості. Ця особистісна якість є безумовною для суб'єкта педагогічної діяльності. Крім того майбутні педагоги мають володіти компетентністю щодо її формування.

У нашому дослідженні ми використали дзеркальний метод опитування, що дозволило співставити ставлення до академічної доброчесності учасників освітнього процесу ОПП педагогічного профілю (здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників), а також порівняти позиції здобувачів вищої освіти педагогічних та непедагогічних спеціальностей. Ставлення до академічної доброчесності розглядається нами як інтегральний показник знання та дотримання принципів академічної доброчесності.

У результаті емпіричного дослідження було встановлено, що існує різниця у ставленні до питань академічної доброчесності викладачів та студентів. Більшість здобувачів вперше зустрілись з поняттям «академічна доброчесність» у ЗВО. Викликає занепокоєння те, що майже половина респондентів допускає можливість нечесної академічної поведінки, якщо це полегшує здобуття освіти. Узагальнення отриманих емпіричних результатів дозволяє констатувати більше усвідомлення актуальності питань академічної доброчесності викладачами, ніж студентами. Рейтинги чинників порушень АДЧ студентами у викладачів та здобувачів не співпадають. Якщо НПП перші місця віддають чинникам «Лінощі студентів» та «Низький рівень вмотивованості та інтересу до навчання», то у здобувачів рейтинг причин порушень очолюють чинники «Брак часу на виконання навчальних завдань»

та «Велике навчальне навантаження».

У роботі з формування академічної доброчесності треба враховувати, що третина студентів не знайомі або не впевнені у знаннях видів академічної відповідальності. Аналіз участі різних категорій учасників освітнього процесу у заходах щодо підтримки та популяризації академічної доброчесності говорить про значну більшу участь у них викладачів. Узагальнення отриманих результатів дозволяє констатувати, що за всіма тематичними блоками опитування, на жаль, майбутні педагоги не демонструють переваг стосовно знання та підтримання академічної доброчесності перед здобувачами непедагогічних спеціальностей.

Ми здійснили спробу розглянути систему роботи закладу вищої освіти щодо підтримки академічної доброчесності учасників освітнього процесу з урахуванням специфіки педагогічних спеціальностей. Правильно побудована система роботи закладу вищої освіти щодо підтримки академічної доброчесності учасників освітнього процесу з урахуванням специфіки педагогічних спеціальностей передбачає: розробку та впровадження нормативної бази (кодекси, положення, підписання декларацій); створення спеціальних органів (груп сприяння академічної доброчесності, етичних комісій); проведення заходів з популяризації академічної доброчесності під час організації освітнього процесу та у позааудиторній роботі зі здобувачами вищої освіти.

Основними шляхами оптимізації процесу формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти ми вважаємо внесення відповідних елементів у зміст освіти. Ми розробили модуль «Академічна доброчесність», який може стати частиною таких курсів: «Основи академічного письма», «Педагогічна майстерність та етика викладача». Його можна розширити до самостійного освітнього компонента, який може бути вибірковою дисципліною в подальшому.

Враховуючи персоніфіковану характеристику академічної доброчесності та особливості педагогічних спеціальностей, ми запропонували шляхи формування чи сприяння академічної доброчесності, використовуючи мож-

ливості позааудиторної роботи, зокрема, розробку тижня сприяння академічній доброчесності та кураторську годину на тему «Академічна доброчесність». Ці форми були апробовані нами у Одеському педагогічному фаховому коледжі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування академічної доброчесності у здобувачів вищої освіти – майбутніх фахівців освітніх, педагогічних наук. Подальші напрямки дослідження вбачаємо у конкретизації особливостей системи та розробці інструментів сприяння академічній доброчесності у педагогічних закладах вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічна доброчесність. Аналітичний звіт та рекомендації : аналітична записка/ упоряд. І. Єгорченко, М. Серебряков. Київ: 2018. 37 с.
2. Академічна доброчесність – невід’ємна частина освітнього процесу: бібліографічний покажч. / уклад.: О. О. Найдьонова; Кропивницький: ЦНТУ, 2020. 7 с. URL: <http://surl.li/dtnxf> (дата звернення: 22.05.2022).
3. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: кол. моногр. / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
4. Академічна культура українського студентства: основні чинники формування та розвитку: матеріали для ознайомлення з результатами проекту № 49169. URL : <http://surl.li/dtmzf> (дата звернення: 18.06.2022).
5. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету: Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. політики» / заг. ред. А. Є. Артюхова, Т. В. Фінікова. Київ : Таксон, 2016. 234 с.
6. Аналітична довідка за результатами досліджень практик академічної доброчесності у вищих навчальних закладах України : Міністерство освіти і науки України. Київ: Інститут освітньої аналітики. 2016. 43 с.
7. Анненкова І. П., Кузнецова Н. В. Основні процедури моніторингу якості навчання та викладання у закладі вищої освіти. Теоретичні та практичні аспекти формування освітнього простору: світовий і вітчизняний вимір: зб. тез доп. II міжнар. наук. конф., м. Львів, 2021 р. С. 13-15.
8. Анненкова І. П., Кузнецова Н. В., Ружицька О. М. Основні напрями розбудови системи внутрішнього забезпечення якості у закладі вищої освіти. Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін: матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 20–21 квіт. 2021. Суми, 2021. С. 77-81.
9. Анненкова І. П., Кузнецова Н. В. Становлення системи внутрішнього забезпечення якості в закладі вищої освіти: досвід та проблеми. *Інноваційна*

педагогіка. 2021. Вип.37. С. 322-327.

10. Академічна доброчесність у процесі виконання наукових досліджень. URL: <http://surl.li/dtonu> (дата звернення: 22.03.2022).

11. Батечко Н. Г. Академічна доброчесність в контексті європейських практик: досвід Франції. Неперервна професійна освіта: теорія і практика. *Серія : Педагогічні науки : наук-метод. журнал*. 2019. № 3(60). С. 88–94.

12. Бахрушин В. Є. Академічний плагіат і самоплагіат в науці та вищій освіті: нормативна база і світовий досвід. URL: <http://surl.li/dtoof> (дата звернення: 20.04.2022).

13. Болтянська Н.І., Болтянський О.В., Подашевська О.І., Н.Г. Серебрякова, Субочев О.І. Академічна культура в науці та освіті: причини академічної недоброчесності: зб. наук.-метод. пр. Таврійського державного агротехнологічного університету. 2021. № 24. С. 121-128.

14. Братко А. В. Дотримання авторського права як невід'ємної складової академічної доброчесності. Академічна доброчесність: виклики сучасності : зб. наук. есе учасників наукового стажування, Варшава, Республіка Польща, березень 2019 р. С. 29-33.

15. Варава І.М. Проблема академічної доброчесності у сучасному суспільно-освітньому середовищі. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. № 66. С. 22-26.

16. Вергун А.Р. Академічна доброчесність і антиплагіат: конспект лекції. Львів: ЛНМУ, 2020. 25 с.

17. Габович О. М. Українська фундаментальна наука і європейські цінності: наук. монографія. Київ: Києво-Могилянська академія, 2015. 208 с.

18. Городнича Л. В., Ольховик М. В., Формування академічної доброчесності у магістрантів спеціальності « Середня освіта (українська мова і література)» засобами онлайн-інструментів. *Вісник національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка*. 2020. Вип. 9 (165). С. 93-98.

19. Грицаєнко Л. М. Принципи академічної доброчесності в системі

внутрішнього забезпечення якості освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2020. № 77. С. 63-67.

20. Гура Е. І. Тренінг професійної адаптації аспірантів вищих навчальних закладів "антиплагіат". *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 6. С. 176–186.

21. Десять принципів академічної доброчесності для викладачів: проект сприяння академічній доброчесності в Україні. URL: <http://surl.li/dtnit> (дата звернення: 23.06.2022).

22. Добко Т. Д. Академічна культура як необхідна передумова ефективного управління сучасним університетом в умовах автономії. *Дух і Літера*. 2008. № 19. С. 93–102.

23. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. [Чинний від 2016- 07-01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 26 с.

24. Етичний кодекс ученого України: схв. постановою заг. зборів НАН України від 15.04.2009 р. № 2. URL : <http://surl.li/beygv> (дата звернення: 16.06.2022).

25. Енциклопедія освіти / за ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1040 с.

26. Задорожна С. М. Внутрішні документи установи як спосіб забезпечення академічної доброчесності. Академічна доброчесність: виклики сучасності : зб. наук. есе учасників наукового стажування, Варшава, Республіка Польща, вересень 2020 р. С. 41-45.

27. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови. Харків : Фоліо, 2008. 540 с.

28. Ілійчук Л.В. Академічна доброчесність як складова системи забезпечення якості вищої освіти. *Mountain school of Ukrainian Carpaty*. 2021. № 25. С. 5-8.

29. Іщенко Т.Д., Шишкіна Г.В., Ніколаєва І.В. Академічна доброчесність як складова забезпечення якості освіти. *Освіта. АгроТерра*. 2018. № 2(5). С. 19-23.

30. Карнаух І. В. Особливості оформлення списку використаних джерел в українських наукових виданнях. URL: <http://surl.li/dtopd> (дата звернення: 15.07.2022).
31. Кирилів В. О. Актуальна проблема сьогодення: плагіат у роботах Академічна доброчесність: виклики сучасності : зб. наук. есе учасників наукового стажування, Варшава, Республіка Польща, березень 2019 р. С. 95-97.
32. Кузнєцова Н.В. Соціальна відповідальність як ціннісний орієнтир розвитку вищої освіти України. Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку: матеріали III всеукр. наук.-практ. конф., м. Одеса, 14 тр. 2021 р. Одеса, 2021. С. 31-34.
33. Кузнєцова Н. В. Сучасна вища педагогічна освіта України: необхідність парадигмальних змін. Нове покоління вчителів для української школи: виклики і досягнення: зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Одеса, 30 квіт. 2021 р.). Одеса, 2021. С. 151 -153.
34. Магльована Г. М. Академічна доброчесність та види порушень. Академічна доброчесність: виклики сучасності : зб. наук. есе учасників наукового стажування, Варшава, Республіка Польща, вересень 2020 р. С. 87-90.
35. Малогулко Ю.В., Затхей М.В. Проблеми академічної доброчесності в вищих навчальних закладах. URL: <http://surl.li/dtikp> (дата звернення: 15.09.2022).
36. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності / упоряд. В. Бахрушин, Є. Ніколаєв. Кам'янець-Подільський: Проект сприяння академічній доброчесності в Україні, 2019. 41 с. URL: <http://surl.li/dqzyp> (дата звернення: 15.06.2022).
37. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець. Київ: УБА, 2016. 117 с.
38. Мотивація студентів до навчання як визначальна умова академічної доброчесності. Академічна доброчесність: стан та фактори впливу. URL: <https://bit.ly/2I4i5M2> (дата звернення 22.10.2019).

39. Навчання студентів академічній доброчесності у бібліотеці ВНЗ: метод. поради / Савенкова Л. В., Чуканова С. О. Київ: УБА, 2016. 39 с.
40. Недогібченко Є. Г. Академічна доброчесність: складові елементи. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2017. № 6. С. 13–21.
41. Ніколаєв Є. Як просувати цінності академічної доброчесності в українських університетах? URL: <http://surl.li/qpcd> (дата звернення: 06.05.2022).
42. Основи формування культури академічної доброчесності в бібліотеці: інформаційний огляд / уклад.: Якуніна Н.В., Чинюк А.А., Руденко Я.В. Київ : УБА, 2016. 41 с.
43. Пак І. В. Академічна культура українського студентства: фактори формування та особливості прояву : дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04 . Харків, 2019. 223 с.
44. Плагіат у студентських роботах: методи виявлення та запобігання : метод. посіб. / за ред.: Н. В. Стукало, К. В. Ковальчук, М. В. Литвин [та ін.]. Дніпро: 2013. 44 с.
45. Подоляк Л. Г., Юрченко В. І. Психологія вищої школи: навч. посіб. Київ : ТОВ «Філ-студія», 2006. 320 с. С.135-136.
46. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р. №3792-ХІІ. URL: <http://surl.li/dtmal> (дата звернення: 12.06.2022).
47. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. №1556-18 URL: <http://surl.li/jhtp> (дата звернення: 12.06.2022).
48. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат: інформаційний огляд / уклад.: А. Р. Вергун, Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова. Київ : УБА, 2016. 36 с.
49. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project — SAIUP). URL: <https://saiup.org.ua/pro-proekt/> (дата звернення: 09.04.2022).
50. Проект Закону «України Про академічну доброчесність» URL: <http://surl.li/aunzi> (дата звернення: 12.06.2022).

51. Проєкт «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти»/Academic Integrity and Quality Initiative. URL: <http://surl.li/bexvj> (дата звернення: 09.04.2022).
52. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://surl.li/ixnq> (дата звернення: 12.06.2022).
53. Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки : Розпорядження Кабінету міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 286-р. URL: <http://surl.li/dtmdf> (дата звернення: 12.06.2022).
54. Рекомендації для закладів вищої освіти щодо розробки та впровадження університетської системи забезпечення академічної доброчесності : затв. наказом Нац. агенства із за безпечення якості вищої освіти від 29.10. 2019 р. Протокол № 11. 24 с.
55. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо) : Лист МОН від 12.08.2018 р. № 111-8681. URL : <http://surl.li/dtmez> (дата звернення 16.06.2022).
56. Сацик В. І. Академічна доброчесність: міфічна концепція чи дієвий інструмент забезпечення якості вищої освіти? *Освітня політика*. 2017. 16 березня.
57. Семененко Л. П. Академічна доброчесність – запорука якісної освіти: зб. наук. пр. / редкол.: Л. Г. Бакуменко та ін. Харків : НТБ НТУ «УП», 2016. С. 146–151.
58. Сидоренко Т. М. Академічна доброчесність як складова наукової етики та освітнього процесу у вищій школі. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 7(12). С. 390-404.
59. Сковорода Г. С. Вступні двері до християнської добронравності. URL: <http://surl.li/dtotx> (дата звернення: 11.03.2022).
60. Слободянюк О. М. Формування системи забезпечення академічної доброчесності в університетах США: вивчення позитивного досвіду. *Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2021. № 81 С. 197-200.

61. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. 2-е видання, випр. і доп. Київ: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1985. 966 с.
62. Сопова Д. О. Академічна доброчесність у системі професійної підготовки майбутнього педагога. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2018. № 3–4 (56–57). С. 52–56.
63. Стадний Є. А. Деякі рекомендації щодо впровадження етичних кодексів в українських вищих навчальних закладах. URL: <http://surl.li/dtofe> (дата звернення: 23.04.2022).
64. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022—2032 роки. <https://goo.su/Q7rcd>
65. Тейлор В. Лист до моїх студентів. URL: <http://surl.li/dtonm> (дата звернення: 12.05.2022).
66. Тицька Я.О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Юриспруденція*. 2018. № 34. С. 4-7.
67. Ткаченко Т. П., Сологуб В. І., Пасинкова Г. І. Основи інформаційної культури : навч. посіб. Донецьк: Ноулідж, 2012. 363 с.
68. Фундаментальні цінності академічної доброчесності. Міжнародний центр академічної доброчесності. URL: <http://surl.li/coaur> (дата звернення: 23.04.2022).
69. Чуканова С. О. Дотримання норм академічної доброчесності у процесі управління дослідницькими даними: зарубіжна практика. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2018. № 2. С. 52–63.
70. Чумак О. В. Концепт категорії академічної доброчесності у вищій освіті. *Theory and methods of educational management*. 2017. № 2 (20). URL: <http://surl.li/dtoiy>
71. Шкіцька І. Ю. Основи академічної доброчесності. Практикум : навч.–метод. посіб. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 64 с.
72. Шліхта Н. В., Шліхта І. В. Основи академічного письма: метод. рек. та

програма курсу. Київ, 2016. 61 с.

73. Шишка Р. Б. Плагіат та його прояви і небезпеки. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 170–175.

74. Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти: Лист МОН від 23.10.2018 № 1/9-650. URL: <http://surl.li/agmin> (дата звернення: 16.06.2022).

75. Що потрібно знати про плагіат: посібник з академічної грамотності та етики для «чайників» / уклад. О. О. Гужва. Харків: ХНАУ, 2016. 72 с.

76. Юрченко А. О. Про автоматизоване оформлення бібліографічних посилань як необхідність сучасного науковця: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 2017. С. 130–132.

77. Ячменик М. Академічна доброчесність як елемент забезпечення якості освіти у вищій школі: досвід Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 8. С. 342–351.

78. Bourassa M. J. Academic dishonesty: behaviors and attitudes of students at church-related colleges and universities : Doctoral Thesis in Higher Education. Toledo, 2011. 153 p.

79. Bowers W. J. Student dishonesty and its control in college. New York : Columbia University, 1964. 273 p.

80. Chow E. H. C., Thadani D. R., Chow E. H. C., Wong E. Y. W., Pegrum M. Mobile technologies and augmented reality: early experiences in helping students learn about academic integrity and ethics. *International Journal of Humanities Social Sciences and Education*. 2015. Vol. 2. No. 7. P. 112–120.

81. Lipson C. Doing honest work in college, third edition: how to prepare citations, avoid plagiarism, and achieve real academic success. Chicago : University of Chicago Press, 2019. 258 p.

82. McCabe D. L. Academic integrity survey report. Lubbock : TTU Ethic Centre, Office of the Provost, 2010. 17 p.

83. Selemani A., Chawinga W. D., Dube G. Why Do Postgraduate Students

Commit Plagiarism? An Empirical Study. *International Journal for Educational Integrity*. 2018. Vol. 14. No. 1. P. 7.

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для здобувачів вищої освіти педагогічних спеціальностей

Шановний студенте!

Пропонуємо Вам взяти участь в опитуванні з питань академічної доброчесності. Опитування проводиться анонімно з дослідницькою метою.

Наведені питання містять варіанти відповідей, серед яких потрібно обрати той, який найбільше відповідає Вашій думці.

1 частина. Загальні питання

1.1. Скажіть, будь ласка, де вперше Ви зустрілись з поняттям «Академічна доброчесність»? (один варіант)

1. Під час навчання у школі
2. Під час навчання у коледжі
3. Під час навчання у закладі вищої освіти (ЗВО)
4. Інше

1.2. Наскільки для Вас актуальними є питання дотримання студентами принципів академічної доброчесності? (один варіант)

1. Дуже актуально
2. Актуально
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Неактуально
5. Зовсім неактуально

1.3. Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає (кілька варіантів)

1. Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей)
2. Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей
3. Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права
4. Надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації
5. Всі варіанти відповіді

1.4. Скажіть, будь ласка, чи є для Вас обов'язковим дотримання норм академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так, безумовно
2. Так, в основному
3. Вагаюсь з відповіддю
4. В деяких випадках
5. Не є обов'язковим

1.5. Як часто ваші викладачі нагадують студентам про необхідність дотримання норм академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

2 частина.

Види порушень академічної доброчесності та види академічної відповідальності

2.6. Чи відчуваєте Ви певний моральний дискомфорт, порушуючи принципи академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

2.7. Чи дозволяють Ваші викладачі списувати? (один варіант)

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

2.8. Що, на Ваш погляд, є порушенням академічної доброчесності? (кілька варіантів)

1. Списування під час контрольного оцінювання
2. Підказування іншим студентам під час проходження контрольного оцінювання
3. Відсутність посилань у письмових роботах (рефератах, курсових, кваліфікаційних роботах, тощо)
4. Купівля готової письмової роботи (реферату, курсової, кваліфікаційної роботи)
5. Надання послуг по написанню наукових робіт (рефератів, курсових, кваліфікаційних робіт)
6. Свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень
7. Хабарництво (надання або отримання учасником освітнього процесу будь-яких благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі)
8. Необ'єктивне оцінювання (свідоме завищення або заниження викладачем оцінки результатів навчання студентів)
9. Всі перелічені пункти

2.9. Як Ви вважаєте, чи варто практикувати нечесну академічну поведінку (списування, плагіат, купівля готових письмових робіт та оцінок, тощо), якщо це полегшує процес здобуття освіти? (один варіант)

1. Так, звичайно
2. Так, інколи
3. Вагаюсь з відповіддю

4. Майже ні

5. Ні, однозначно

2.10. Як часто під час навчання Ви припускались до подібних дій? (дайте, будь ласка, відповідь у кожному рядку)

	Ніколи	Один раз	Важко відповісти	Більше, ніж один раз	Часто
Академічний плагіат					
Самоплагіат					
Фабрикація					
Фальсифікація					
Списування					
Обман					
Хабарництво					

2.11. Чи змушують перелічені чинники вдаватись студенту до практик академічної недоброчесності? (дайте, будь ласка, відповідь у кожному рядку)

	Так, часто	Так, іноді	Не знаю	Майже ні	Ні, ніколи
Недостатня увага до цього питання з боку адміністрації ЗВО					
Порушення правил академічної доброчесності не вважають неправильним					
Низький рівень вмотивованості та інтересу до навчання					
Брак часу на адекватне виконання завдання					
Велике навчальне навантаження					
Небажання вчитись та отримувати нові знання					
Незнання правил цитування					
Ігнорування штрафних санкцій, які можуть бути використані до порушників					
Звичка до певних дій					
Завдання надто складні					
Лінощі					

2.12. Чи знайомі Ви з видами академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так

2. Так, в основному

3. Вагаюсь з відповіддю

4. Не зовсім

5. Не чув про них

3 частина.**Практики закладів вищої освіти щодо підтримки академічної доброчесності**

3.13. Чи є у Вашому закладі затвержене положення / кодекс щодо академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так
2. Ні
3. Не знаю

3.14. Скажіть, будь ласка, чи проводяться у вашому закладі інформаційні заходи, присвячені темі академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

3.15. Чи берете Ви участь у заходах, що популяризують принципи академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

3.16. Як Ви вважаєте, чи є академічна доброчесність педагога обов'язковою умовою формування цієї якості у учнів (студентів)? (один варіант)

1. Так, повністю погоджуюсь
2. Так, частково погоджуюсь
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже не погоджуюсь
5. Ні, взагалі не погоджуюсь

3.17. Що, на Вашу думку, сприяє попередженню та подоланню академічної недоброчесності здобувачів вищої освіти? (кілька варіантів)

1. Проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи зі студентами з питань академічної доброчесності
2. Введення нових навчальних курсів, присвячених академічній доброчесності
3. Введення нових навчальних курсів, присвячених академічному письму
4. Введення санкцій за вчинення студентами академічних проступків
5. Введення санкцій за вчинення викладачами академічних проступків
6. Перевірка студентських робіт на наявність академічного плагіату
7. Всі варіанти

4 частина. Соціально-демографічний блок

4.18. Скажіть, будь ласка, на якому курсі Ви навчаєтесь? (один варіант)

1. 1-й бакалаврату
2. 2-й бакалаврату
3. 3-й бакалаврату

4. 4-й бакалаврату

5. 1-й магістратури

6. 2-й магістратури

4.19. Ваша стать? (один варіант)

1. Жіноча

2. Чоловіча

4.20. Напишіть, будь ласка, Вашу спеціальність _____

4.21. Напишіть, будь ласка, повну назву Вашого закладу вищої освіти _____

Щиро дякуємо за участь у дослідженні!

Анкета для здобувачів вищої освіти

Шановний студенте!

Пропонуємо Вам взяти участь в опитуванні з питань академічної доброчесності. Опитування проводиться анонімно з дослідницькою метою.

Наведені питання містять варіанти відповідей, серед яких потрібно обрати той, який найбільше відповідає Вашій думці.

1 частина. Загальні питання

1.1. Скажіть, будь ласка, де вперше Ви зустрілись з поняттям «Академічна доброчесність»? (один варіант)

1. Під час навчання у школі
2. Під час навчання у коледжі
3. Під час навчання у закладі вищої освіти (ЗВО)
4. Інше

1.2. Наскільки для Вас актуальними є питання дотримання студентами принципів академічної доброчесності? (один варіант)

1. Дуже актуально
2. Актуально
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Неактуально
5. Зовсім неактуально

1.3. Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає (кілька варіантів)

1. Самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей)
2. Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей
3. Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права
4. Надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації
5. Всі варіанти відповіді.

1.4. Скажіть, будь ласка, чи є для Вас обов'язковим дотримання норм академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так, безумовно
2. Так, в основному
3. Вагаюсь з відповіддю
4. В деяких випадках
5. Не є обов'язковим.

1.5. Як часто ваші викладачі нагадують студентам про необхідність дотримання норм академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

2 частина.

Види порушень академічної доброчесності та види академічної відповідальності

2.6. Чи відчуваєте Ви певний моральний дискомфорт, порушуючи принципи академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

2.7. Чи дозволяють Ваші викладачі списувати? (один варіант)

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

2.8. Що, на Ваш погляд, є порушенням академічної доброчесності? (кілька варіантів)

1. Списування під час контрольного оцінювання
2. Підказування іншим студентам під час проходження контрольного оцінювання
3. Відсутність посилань у письмових роботах (рефератах, курсових, кваліфікаційних роботах, тощо)
4. Купівля готової письмової роботи (реферату, курсової, кваліфікаційної роботи)
5. Надання послуг по написанню наукових робіт (рефератів, курсових, кваліфікаційних робіт)
6. Свідома зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень
7. Хабарництво (надання або отримання учасником освітнього процесу будь-яких благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі)
8. Необ'єктивне оцінювання (свідоме завищення або заниження викладачем оцінки результатів навчання студентів)
9. Всі перелічені пункти.

2.9. Як Ви вважаєте, чи варто практикувати нечесну академічну поведінку (списування, плагіат, купівля готових письмових робіт та оцінок, тощо), якщо це полегшує процес здобуття освіти? (один варіант)

1. Так, звичайно
2. Так, інколи
3. Вагаюсь з відповіддю

4. Майже ні

5. Ні, однозначно

2.10. Як часто під час навчання Ви припускались до подібних дій? (дайте, будь ласка, відповідь у кожному рядку)

	Ніколи	Один раз	Важко відповісти	Більше, ніж один раз	Часто
Академічний плагіат					
Самоплагіат					
Фабрикація					
Фальсифікація					
Списування					
Обман					
Хабарництво					

2.11. Чи змушують перелічені чинники вдаватись студенту до практик академічної недоброчесності? (дайте, будь ласка, відповідь у кожному рядку)

	Так, часто	Так, іноді	Не знаю	Майже ні	Ні, ніколи
Недостатня увага до цього питання з боку адміністрації ЗВО					
Порушення правил академічної доброчесності не вважають неправильним					
Низький рівень вмотивованості та інтересу до навчання					
Брак часу на адекватне виконання завдання					
Велике навчальне навантаження					
Небажання вчитись та отримувати нові знання					
Незнання правил цитування					
Ігнорування штрафних санкцій, які можуть бути використані до порушників					
Звичка до певних дій					
Завдання надто складні					
Лінощі					

2.12. Чи знайомі Ви з видами академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так

2. Так, в основному

3. Вагаюсь з відповіддю

4. Не зовсім

5. Не чув про них

3 частина.**Практики закладів вищої освіти щодо підтримки академічної доброчесності**

3.13. Чи є у Вашому закладі затвержене положення / кодекс щодо академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так
2. Ні
3. Не знаю

3.14. Скажіть, будь ласка, чи проводяться у вашому закладі інформаційні заходи, присвячені темі академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

3.15. Чи берете Ви участь у заходах, що популяризують принципи академічної доброчесності? (один варіант)

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

4 частина. Соціально-демографічний блок

4.16. Скажіть, будь ласка, на якому курсі Ви навчаєтесь? (один варіант)

1. 1-й бакалаврату
2. 2-й бакалаврату
3. 3-й бакалаврату
4. 4-й бакалаврату
5. 1-й магістратури
6. 2-й магістратури

4.17. Ваша стать? (один варіант)

1. Жіноча
2. Чоловіча

4.18. Напишіть, будь ласка, Вашу спеціальність _____

4.19. Напишіть, будь ласка, повну назву Вашого закладу вищої освіти _____

Щиро дякуємо за участь у дослідженні!

Анкета для викладачів

Шановні викладачі!

Пропонуємо Вам взяти участь в опитуванні з питань академічної доброчесності. Опитування проводиться анонімно з дослідницькою метою.

Наведені питання містять варіанти відповідей, серед яких потрібно обрати той, який найбільше відповідає Вашій думці.

1 частина. Загальні питання

1.1. Скажіть, будь ласка, наскільки для Вас актуальними є питання дотримання студентами принципів академічної доброчесності?

1. Дуже актуально
2. Актуально
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Неактуально
5. Зовсім неактуально

1.2. Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками передбачає (кілька варіантів)

1. Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей
2. Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права
3. Надання достовірної інформації про методики і результати досліджень, джерела використаної інформації та власну педагогічну (науково-педагогічну, творчу) діяльність
4. Контроль за дотриманням академічної доброчесності здобувачами освіти
5. Об'єктивне оцінювання результатів навчання
6. Всі варіанти відповіді

1.3. Скажіть, будь ласка, чи є принциповим для Вас дотримання академічної доброчесності?

1. Так, безумовно
2. Так, в основному
3. Вагаюсь з відповіддю
4. В деяких випадках
5. Не є обов'язковим

1.4. Як часто Ви нагадуєте студентам про необхідність дотримання норм академічної доброчесності ?

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

1.5. Скажіть, будь ласка, чи відчуваєте Ви певний моральний дискомфорт, якщо помічаєте порушення принципів академічної доброчесності студентами?

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

1.6. Чи доводилося Вам інколи не помічати, що студенти списують?

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

2 частина.

Види порушень академічної доброчесності та види академічної відповідальності

2.7. Як часто в процесі викладання Ви помічали перелічені нижче академічні проступки здобувачів освіти? (дайте, будь ласка, відповідь у кожному рядку)

	Ніколи	Один раз	Важко відповісти	Більше, ніж один раз	Часто
Академічний плагіат					
Самоплагіат					
Фабрикація					
Фальсифікація					
Списування					
Обман					
Хабарництво					

2.8. Як Ви вважаєте, чи змушують перелічені чинники вдаватись студентам до практик академічної недоброчесності? (дайте, будь ласка, відповідь у кожному рядку)

	Так, часто	Так, іноді	Не знаю	Майже ні	Ні, ніколи
Недостатня увага до цього питання з боку адміністрації ЗВО					
Порушення правил академічної доброчесності не вважають неправильним					
Низький рівень вмотивованості та інтересу до навчання					
Брак часу на адекватне виконання завдання					
Велике навчальне навантаження					
Небажання вчитись та отримувати нові знання					
Незнання правил цитування					
Ігнорування штрафних санкцій, які можуть бути використані до пору-					

шників					
Звичка до певних дій					
Завдання надто складні					
Лінощі					

2.9. Скажіть, будь ласка, чи знайомі Ви з видами академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності?

1. Так
2. Так, в основному
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Не зовсім;
5. Не чув про них

3 частина.

Практики закладів вищої освіти щодо підтримки академічної доброчесності

3.10. Чи є у Вашому закладі затвержене положення / кодекс щодо академічної доброчесності?

1. Так
2. Ні
3. Не знаю

3.11. Скажіть, будь ласка, чи проводяться у вашому закладі інформаційні заходи, присвячені темі академічної доброчесності?

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

3.12. Чи берете Ви участь у заходах, що популяризують принципи академічної доброчесності?

1. Так, часто
2. Так, іноді
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже ні
5. Ні, ніколи

3.13. Як Ви вважаєте, чи є академічна доброчесність педагога обов'язковою умовою формування цієї якості у учнів (студентів)?

1. Так, повністю погоджуюсь
2. Так, частково погоджуюсь
3. Вагаюсь з відповіддю
4. Майже не погоджуюсь
5. Ні, взагалі не погоджуюсь

3.14. Що, на Вашу думку, сприяє попередженню та подоланню академічної недоброчесності здобувачів вищої освіти? (кілька варіантів)

1. Проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи зі студентами з питань академічної доброчесності

2. Введення нових навчальних курсів, присвячених академічній доброчесності
3. Введення нових навчальних курсів, присвячених академічному письму
4. Введення санкцій за вчинення студентами академічних проступків
5. Введення санкцій за вчинення викладачами академічних проступків
6. Перевірка студентських робіт на наявність академічного плагіату
7. Всі варіанти.

4 частина. Соціально-демографічний блок

4.15. Укажіть, будь ласка, Ваш науково-педагогічний стаж (один варіант)

1. До 5 років
2. 5-10 років
3. 10-20 років
4. 20-30 років
5. Більше 30 років

4.16. Укажіть, будь ласка, на якій посаді Ви працюєте?

1. Викладач
2. Старший викладач
3. Доцент
4. Професор
5. Інше

4.17. Укажіть, будь ласка, Ваш науковий ступінь

1. Кандидат наук
2. Доктор наук
3. Доктор філософії
4. Інше

4.18. Напишіть, будь ласка, повну назву Вашого закладу вищої освіти _____

Щиро дякуємо за участь у дослідженні!

ПЕРЕЛІК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ, ПРЕДСТАВЛЕНИХ
РЕСПОНДЕНТАМИ

1. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
2. Донецький національний університет імені Василя Стуса
3. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
4. Київський національний університет імені Тараса Шевченка
5. Комунальний заклад вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
6. Кременчуцька гуманітарно-технологічна академія імені А.С. Макаренка
7. Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
8. Львівський національний університет імені Івана Франка
9. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
10. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
11. Одеський національний Морський університет
12. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
13. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського
14. Полтавський державний аграрний університет
15. Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
16. Рівненський державний гуманітарний університет
17. Харківський національний медичний університет
18. Харківський національний університет радіоелектроніки
19. Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка
20. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

Модуль «Академічна доброчесність»

Мета модулю: сформувати знання про принципи академічної доброчесності, види порушень академічної доброчесності та види академічної відповідальності; розвивати мотивацію дотримання культури академічної доброчесності.

Зміст модулю

Тема 1. Поняття академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин

Сутність поняття «академічна доброчесність».

Дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти.

Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP). Проект «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти»/ Academic Integrity and Quality Initiative. Відкритий всеукраїнський студентський конкурс проєктів соціальної реклами «Чесність починається з тебе».

Тема 2. Нормативні документи щодо академічної доброчесності

Питання академічної доброчесності в законодавстві України. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 №1556-18. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26.11.2015 № 848-VIII. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 р. №3792-XII.

Проект Закону України «Про академічну доброчесність». Етичний кодекс ученого України. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності.

Питання академічної доброчесності у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022 - 2032 роки.

Кодекси академічної доброчесності. Положення стосовно питань академічної доброчесності та запобігання академічному плагіату. Декларації стосовно дотримання академічної доброчесності.

Тема 3. Фундаментальні цінності академічної доброчесності та етики академічних відносин

Діяльність Міжнародного центру академічної доброчесності. «Фундаментальні цінності академічної доброчесності».

Довіра. Чесність. Справедливість. Повага. Відповідальність. Мужність. Принципи академічної доброчесності та етики академічних відносин. Принцип законності. Принцип правдивості. Принцип прозорості. Принцип самовдосконалення та вдосконалення системи. Принцип компетентності. Принцип професіоналізму.

Тема 4. Види порушень академічної доброчесності та етики академічних відносин під час здійснення освітньої та наукової діяльності

Академічний плагіат. Самоплагіат. Фабрикація. Фальсифікація. Списування. Обман. Хабарництво. Необ'єктивне оцінювання. Надання здобувачам освіти під час проходження ними оцінювання результатів навчання допомоги чи створення перешкод, не передбачених умовами та/або процедурами проходження такого оцінювання. Вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання.

Тема 5. Академічна відповідальність учасників освітнього процесу за порушення академічної доброчесності та етики академічних відносин

Види академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності здобувачами освіти: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту); позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання.

Зниження результатів оцінювання контрольної роботи, іспиту, заліку тощо. Призначення додаткових контрольних заходів (додаткові індивідуальні завдання, контрольні роботи, тести тощо). Проведення додаткової перевірки інших робіт авторства порушника.

Види академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками закладів освіти: відмова у присудженні ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєнні вченого звання; позбавлення присудженого ступеня освітньо-наукового чи освітньо-творчого рівня чи присвоєного вченого звання; відмова в присвоєнні або позбавлення

присвоєного педагогічного звання, кваліфікаційної категорії; позбавлення права брати участь у роботі визначених законом органів чи займати визначені законом посади.

Тема 6. Загальні основи академічного письма

Академічне письмо як один із різновидів наукового (академічного) спілкування. Науковий стиль, науковий текст, академічна комунікація, академічне письмо, академічний текст. Жанри академічних текстів. Первинні і вторинні наукові жанри. Форми наукової комунікації. Загальні вимоги до змісту, оформлення та застосування мультимедійних презентацій.

Робота з джерелами інформації. Культура оформлення наукового тексту: цитування й покликання. Національні правила оформлення бібліографічних покликань (чинний ДСТУ 8302:2015 Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання). Укладання бібліографії.

Робота з онлайн-каталогами. Онлайн-каталоги українських бібліотек. Міжнародні онлайн-ресурси. Пошук інформації в інтернеті. Алгоритми написання та оформлення різних видів наукових текстів. Структура та оформлення наукової роботи в текстовому редакторі Microsoft Word.

Тема 7. Програми перевірки письмових текстів на унікальність

Онлайн сервіси перевірки на плагіат. Unicheck. Strikeplagiarism.com. Оригінальність письмових та наукових робіт.

ПРОГРАМА ТИЖНЯ ПІДТРИМКИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Мета: популяризація принципів академічної доброчесності серед здобувачів освіти та залучення їх до діяльності щодо сприяння розповсюдження принципів і практик академічної доброчесності.

Понеділок

1. Акція «Доброчесність: цінності в щоденних вчинках».
2. Круглий стіл на тему: «Що ти знаєш про академічну доброчесність?».
3. Інтерактивна гра на тему: «Марафон академічної доброчесності».
4. Майстер-клас по виготовленню листівок на тему: «Академічна доброчесність – код нації».

Вівторок

1. Лекція-презентація на тему: «Формування культури академічної доброчесності».
2. Відкритий діалог на тему: «Кодекси поведінки здобувачів освіти. Кодекси академічної доброчесності, етичні кодекси, кодекси честі тощо. Проблеми впровадження».
3. Навчальний воркшоп на тему: «Як захистити себе від академічного шахрайства й самому не стати порушником».
4. «Скринька ідей» (збір матеріалу для випуску інформаційного бюлетеня на тему: «Академічна доброчесність у студентському просторі»).

Середа

1. Лекція-дискусія на тему: «Роботи на замовлення».
2. Практичний семінар для здобувачів освіти на тему: «Вимоги до письмових робіт та засоби перевірки на плагіат».
3. Інтерактивна гра на тему: «Протидія академічному плагіату».
4. Тренінг на тему: «Електронні освітні ресурси: доступ та

відповідальне використання».

Четвер

1. Ділова гра на тему: Засідання суду по справі «Академічна доброчесність. Стратити не можна, помилувати!».
2. Інтерактивна гра на тему: «Порушення академічної доброчесності: варто чи ні?!».
3. Обговорення методики складання «Кодексу честі» для здобувачів освіти.
4. Створення плакатів на тему: «Академічна доброчесність як пріоритет сучасної освіти».

П'ятниця

1. Інтерактивна презентація у Microsoft Sway на тему: «Академічна доброчесність як запорука якості вищої освіти».
2. Спільна праця над проєктом Ментальні карти на тему: «Академічна доброчесність» (у режимі реального часу на платформі інтерактивного інструменту [Canva](#)).
3. Конкурс на написання кращого сенкану, есе, складання кросвордів за темою: «Академічна доброчесність».
4. Складання та підписання Декларації про дотримання академічної доброчесності учасника освітнього процесу (за зразком).

Протягом усього тижня охочі мають змогу ознайомитись з літературою та електронними ресурсами на тему: «Академічна доброчесність», які мають бути представлені у читальному залі бібліотеки закладу освіти.

План-конспект кураторської години на тему: «Академічна доброчесність»

Мета заходу: популяризація принципів академічної доброчесності серед здобувачів освіти та залучення їх до діяльності щодо сприяння розповсюдження принципів і практик академічної доброчесності.

Методи і технології: інтерактивні вправи, обговорення, дискусія, робота в малих групах.

Обладнання: комп'ютер, ноутбуки, планшети, мобільні пристрої, карта подорожей та місьць перебування Г.С. Сковороди.

План

1. Організаційний момент
2. Вступ
3. Сценка «Вступні двері до християнської добронравності»
4. Бесіда
5. Робота в групах на інтерактивній платформі Canva. Гра «Хмара слів».
6. Інтерактивний філворд «Принципи академічної доброчесності»
7. Інтерактивні ребуси «Види порушень академічної доброчесності» (на інтерактивній платформі Canva)
8. Практичні групові вправи «Життєві ситуації»
9. Обговорення «Наслідки тривалих та системних порушень академічної доброчесності»
10. Перегляд відео «Вибір»
11. Створення плану кодексу честі здобувача освіти на віртуальній дошці Padlet.com
12. Рефлексійна вправа «Дерево»
13. Підписання декларації про дотримання Академічної доброчесності учасника освітнього процесу
14. Висновок

Перебіг кураторської години

1. Організаційний момент
2. Вступ

2016 р., у межах Проєкту сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP) почали

активно досліджувати проблему академічної доброчесності. Впродовж останніх років це питання є центральним у вітчизняному освітньому дискурсі. Спробуємо і ми сьогодні розглянути ключові аспекти цієї чесноти.

Звернемося до творчості славетного письменника-філософа Григорія Савича Сковороди (1722—1794). У 2022 р. ми відзначаємо 300-річчя з дня народження українського Сократа. Все свідоме життя Г.Сковорода провів на Слобожанщині, в українському степу, що колись називався Диким Полем. У Харкові жив на Лисій горі, на вулиці, яка тепер називається Сковородинівською. Викладав у Колегіумі християнське добронравіє (етику), причому лекції читав безоплатно, оскільки вважав їх справою, що дає йому радість і є корисною для суспільства. В цьому курсі розробив систему виховання і пропагував її, коли у 1769 р. покинув педагогічну діяльність і став мандрівним філософом. Погляньте на карту подорожей та місць перебування Г.С. Сковороди. Географія їх дуже широка, а якщо ще врахувати його закордонні мандри, то картина просто вражаюча. І все це пішки, з ціпком та торбою ...

3. Сценка «Вступні двері до християнської добронравності».

4. Бесіда

Питання для обговорення.

- А які істини, на ваш погляд, можемо почерпнути для себе ми - сучасні світські люди? (Загальнолюдські цінності, любов до ближнього, уникнення злих вчинків, злочинів, прагнення до правди та добра). Чи актуально все це в наш час?

- Щоб нагадати про те, чому добронравність важлива, спробуємо перерахувати переваги доброчесної поведінки в суспільстві (відчуття безпеки, повага одне до одного, атмосфера довіри тощо).

На екрані є два поняття: Чесність і Доброчесність. Чи знає хтось з вас, чим чесність відрізняється від доброчесності?

-Які слова спадають Вам на думку, коли ви описуєте чесну і доброчесну людину?

Бути чесним означає бути відкритим, довіряти та бути достойним довіри. Коли люди чесні, можна бути впевненим, що вони не обмануть, не вкрадуть та не шахраюватимуть. Коли навколо усі чесні, то ти впевнений, що речі є саме такими, якими здаються.

Бути доброчесним означає відстоювати те, у що віриш, що є правильним, що є найвищою цінністю. Це означає бути чесним та щирим з іншими та з собою. Ти є доброчесною людиною, коли твої слова відповідають твоїм вчинкам.

- Чи можете ви назвати себе 100% чесною людиною? а доброчесною? Чи важко бути доброчесним? Чи варто прагнути до доброчесності у навчанні?

Доброчесність у навчанні – це, передусім, повага до себе та до інших учасників освітнього процесу. Приємно, коли нас оточують культурні, виховані люди, які поводяться чесно та завжди дотримують свого слова. З такими людьми хочеться спілкуватися, з ними легко та зручно, на них можна покластися, їм можна довіряти.

От які поради знаходимо в народній мудрості:

1. Поважай працю інших і сам/а будь працелюбним/ою.
2. Пам'ятай, що навчання – це така ж праця, як і будь-яка інша.
3. Маленька праця краща за велике безділля.
4. Без труда нема плода.
5. Терпіння та труд усе перетруть.
6. Гірко поробиш — солодко з'їси.
7. Наука в ліс не веде, а з лісу виводить.
8. Не кажи — не вмю, а кажи — навчусь!

Ми вже знаємо, що таке чесність та доброчесність. А що таке академічна доброчесність?

5. Робота в групах на інтерактивній платформі Canva.

Гра «Хмара слів».

(Потрібно за 5 хв. із запропонованої «Хмари слів» скласти правильне визначення «Академічна доброчесність це...»). Будьте уважні: потрібно

використати всі запропоновані слова! (Через 5 хв. на екрані з'являється правильний варіант).

На відміну від широкого поняття «доброчесності», «академічна доброчесність» — це нормативна категорія, прописана у законодавстві й міжнародному праві. Чітке визначення академічної доброчесності закріплене в Законі «Про освіту». Відповідно до статті 42 Закону України «Про освіту»: Академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

6. Інтерактивний філворд «Принципи академічної доброчесності» (на інтерактивній платформі Canva)

Познайомимось з основними принципами академічної доброчесності, які краще розкриють нам сутність цього поняття:

- Чесність
- Довіра
- Справедливість
- Повага
- Відповідальність (за власні вчинки і чесне здобуття оцінок)
- Підзвітність
- Старанність
- Самостійність (у навчанні)
- Толерування думок інших, взаємоповага та підтримка;
- Поведінка (гідна та моральна) під час освітнього процесу та поза ним.

Отже, ґрутуючись на цих принципах можемо зазначити що дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх

індивідуальних потреб і можливостей);

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

7. Інтерактивні ребуси «Види порушень академічної доброчесності» (на інтерактивній платформі Canva)

Обговорення

Поширення різних форм академічного шахрайства не можна назвати суто вітчизняною проблемою, це – світова тенденція, основними формами якої стають списування, плагіат та недоброчесна поведінка задля отримання оцінок. В наш час це негативне явище стало ще більш поширеним завдяки інтернету.

Види порушень студентами академічної доброчесності: академічний плагіат - оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства; у репозитаріях вищих навчальних закладів збираються наукові статті, дисертації; магістерські, бакалаврські та інші дипломні роботи. Саме на підставі доступу до Репозитаріїв надається можливість здійснити перевірку навчальних та наукових робіт на плагіат. Одразу ж звернемо увагу де можна перевірити роботу на плагіат?

- Безкоштовна перевірка на плагіат (до 200 слів) URL: <https://unicheck.com/uk-ua/free-plagiarism-checker-online>

- Edu-Birde Безкоштовна онлайн-платформа для перевірки текстів на плагіат. Для перевірки тексту потрібно його скопіювати та вставити у відповідне вікно, натиснути кнопку «перевірити» та зачекати на звіт. Можна також

завантажити повністю весь документ.

URL: <https://edubirdie.com/perevirka-na-plagiat>

- Plag.com.ua - інструмент перевірки на плагіат для українських ЗВО. URL :<https://www.plag.com.ua/>

Також порушенням академічної доброчесності вважається:

- самоплагіат - оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі або наукових дослідженнях;
- фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- списування - виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання.

Списати – все одно що вчинити злочин, шахрайство. Давайте поглянемо в англо-український словник, і ми побачимо що списування англійською буде "Cheating". А тепер, давайте подивимося, як перекладається слово cheating на українську мову. Ви побачите безліч значень: шахрайство, брудна, неспортивна поведінка, зрада. Це слово дуже сильне і серйозне в англійській мові, на відміну від нашого. Наслідки списування і плагіату у Європі та північній Америці:

Репутація: запис про спробу обдурити систему документується; майже неможливо вступити в інший університет або коледж; закривається шлях у великі престижні компанії.

Юридичні наслідки: автор, дізнавшись про те, що його робота не була належним чином процитована, може через суд спробувати відсудити компенсацію.

Говорячи про порушення академічної доброчесності обов'язково пригадаємо:

- обман - надання завідомо неправдивої інформації щодо власної

освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу; форми обману: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація та списування;

- хабарництво - надання (отримання) учасником освітнього процесу чи пропозиція щодо надання (отримання) коштів, майна, послуг, пільг чи будь-яких інших благ матеріального або нематеріального характеру з метою отримання неправомірної переваги в освітньому процесі;
- необ'єктивне оцінювання - свідоме завищення або заниження оцінки результатів навчання здобувачів освіти;
- вплив у будь-якій формі (прохання, умовляння, вказівка, погроза, примушування тощо) на педагогічного (науково-педагогічного) працівника з метою здійснення ним необ'єктивного оцінювання результатів навчання. І багато що з цього ми умисно чи неумисно робимо кожного дня!

8. Практичні групові вправи «Життєві ситуації»

Спробуємо перевірити, чи добре ми запам'ятали всі ці види порушень і чи можемо їх упізнати в життєвій конкретній ситуації.

- Студенту коледжу, щоб вступити до університету, потрібно мати атестат з високим середнім балом. Тому його батьки вирішили домовитися з викладачами, щоб вони підвищили його оцінки. У винагороду за це батьки пообіцяли купити новий спортивний інвентар для коледжу.

(А - обман; Б - фабрикація; **В - хабарництво**; Г - плагіат)

- Для свого участі у агітбригаді Тетяна обрала відео на YouTube, яке їй сподобалось, перезняла його, відтворила сюжет сценарію.

(А - списування; Б - самоплагіат; **В - плагіат**; Г - фабрикація)

- Для написання кваліфікаційної роботи Тимур використав матеріал своєї статті з наукового журналу минулого року.

(А - обман; Б - фальсифікація; **В - самоплагіат**; Г - необ'єктивне оцінювання)

- Для звітування анкетування своєї науково-дослідної практики Ольга

обрала результати анкетувань з інтернетджерел, видавши за свої.

(А - **обман, фабрикація**; Б - фальсифікація, обман; В - самоплагіат, списування; Г - списування, фабрикація)

- Аліна та Оля навчаються в одній групі. На самостійній роботі дівчатам дістався варіант, який їм не подобається, тому вони домовилися помінятися варіантами з Оксаною та Дариною за 2 шоколадки. Здаючи роботи, четверо дівчат запевняли педагога, що саме ці варіанти їм і дісталися

(А - **обман, хабарництво**; Б - обман, самоплагіат; В - хабар, фабрикація; Г - фальсифікація, списування)

- Виконуючи практичне завдання з історії, студенти висловили гіпотезу про стоянку давніх слов'ян на Київщині. У науковій публікації вони зазначили, що вона дійсно існує. Для обґрунтування своєї гіпотези студенти зробили кілька пробних розкопок, які не підтвердили їхньої гіпотези. У публікації вони підмінили результати досліджень для виправдання своєї гіпотези.

(А - хабарництво, обман; Б фальсифікація, списування; **В обман, фальсифікація**; Г - фабрикація, академічний плагіат)

- Під час контрольної роботи один студент списував, а інший писав самостійно все, як знав. У результаті той, хто списав отримав вищу оцінку, ніж той, хто писав самостійно.

(А - Обман, фальсифікація; **Б - списування, необ'єктивне оцінювання**; В - плагіат, списування; Г - необ'єктивне оцінювання, хабар).

9. Обговорення

Звернімо також увагу на наслідки тривалих та системних порушень академічної доброчесності:

- знецінення університетських дипломів у країні, невизнання їх за кордоном;
- випускникам університетів важко влаштуватися на хорошу роботу, бо роботодавці не довіряють системі вищої освіти та закладам вищої освіти;
- зниження якості медичного обслуговування;
- стагнація науки, знецінення наукового потенціалу держави;

- гальмування розвитку економіки;
- країна втрачає авторитет у світі.

І не варто забувати, що, як і за будь-яке порушення закону, за порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо);
- повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми;
- відрахування із закладу освіти (крім осіб, які здобувають загальну середню освіту);
- позбавлення академічної стипендії;
- позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання
- за дії (бездіяльність), що цим Законом визнані порушенням академічної доброчесності, особа може бути притягнута до інших видів відповідальності з підстав та в порядку, визначених законом.

10. Перегляд відео.

Крім зазначених покарань, нехтування академічної доброчесності може призвести і до трагедії. Пропонуємо всім переглянути відео для того, щоб зрозуміти, як це може трапитись.

Обговорення

- Які почуття викликала б в тебе така ситуація?
- Які твої подальші дії?
- Чи міг би ти пробачити такий вчинок?
- Чи міг би ти так учинити?
- У майбутньому, до чого така ситуація може призвести?

11. Створення плану кодексу честі здобувача освіти.

За допомогою віртуальної дошки Padlet.com, складання та погодження списку правил академічної доброчесності здобувачів освіти.

12. Рефлексійна вправа «Дерево»

Кожному студенту роздаються по два стікери одного кольору та по два

стикери іншого. Завдання за темою кураторської години: на перших двох записати те, з чим погоджуються, на інших - те, над чим ще слід поразмірковувати. Перші стикери студенти закріплюють на кроні дерева академічної доброчесності, другі - біля коріння.

13. Підписання декларації про дотримання Академічної доброчесності учасника освітнього процесу.

14. Висновок

Для того, щоб змінити ставлення нашого суспільства до негативних соціальних явищ (корупції, хабарництва, плагіату, порушення авторського права тощо), потрібно виховати нове покоління. А починати треба кожному з себе. Сподіваюся, що всі зробили правильні висновки, і наш захід не пройшов даремно! Будемо прагнути до академічної доброчесності! Адже «Живемо ми тоді, коли наш розум, шукаючи правди, любить відшукувати стежки до неї, і, стрінувши її око, веселиться її вічним світлом!» Григорій Сковорода.

Використані матеріали

1. Академічна доброчесність: виклики сучасності : зб. наук. есе учасників наукового стажування, Варшава, Республіка Польща, жовтень 2018 р. 162 с.
URL: <http://surl.li/dtnpa>
2. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету: Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд дослідж. освіт. політики» / заг. ред. А. Є. Артюхова, Т. В. Фінікова. Київ : Таксон, 2016. 234 с.
3. Академічна доброчесність.
URL: <https://ooiuv.odessaedu.net/uk/site/akademichna-dobrochesnist.html>
4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. №1556-18 URL: <http://surl.li/jhtp> (дата звернення: 12.06.2022).
5. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://surl.li/ixnq> (дата звернення: 12.06.2022).
6. Енциклопедія сучасної України.
URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=42642